

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**YENİ EĞİTİM SİSTEMİNDE (4+4+4)
5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ İLE İLGİLİ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
(BALIKESİR ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet DEMİR

Balıkesir, 2014

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**YENİ EĞİTİM SİSTEMİNDE (4+4+4)
5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ İLE İLGİLİ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
(BALIKESİR ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet DEMİR

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. İbrahim AYDIN**

Balıkesir, 2014

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İlköğretim Anabilim Dalı'nda 201112521005 numaralı Mehmet DEMİR'in hazırladığı "Yeni Eğitim Sisteminde (4+4+4) 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri (Balıkesir Örneği)" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 19/12/2014 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan .....
Doç. Dr. Erdoğan TEZCİ

Üye .....
Doç. Dr. İbrahim AYDIN (Danışman)

Üye .....
Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

29.12.2014

Enstitü Müdürü

.....
Doç. Dr. Zübeyde Genç YAĞCI

ÖNSÖZ

Bilgi çağı olarak nitelendirilen 21. yüzyılda değişim, hayatın her alanında olağanüstü bir hızla gerçekleşmektedir. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Devletler hızla gelişen bilim ve teknolojiye yetişebilmek, nitelikli iş gücüne sahip olabilmek, güncel bilgi ve becerilerle donatılmış bireyler yetiştirebilmek için eğitim sistemlerinde değişikliklere gitmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye’de 2012-2013 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe giren ve kamuoyunda “4+4+4 Eğitim Sistemi” olarak bilinen 12 yıllık zorunlu eğitim sistemi ile birlikte köklü reformlar yapılmıştır. Beşinci sınıf öğrencilerinin ilkokullardan alınarak ortaokullar bünyesine dâhil edilmesi, bu reformlardan biridir. Böylece yeni eğitim sistemiyle birlikte 5.sınıf dersleri, branş öğretmenleri tarafından verilmeye başlanmıştır.

Araştırma, yıllardan beri 6, 7 ve 8.sınıflarla ders işleyen ve yeni eğitim sistemiyle birlikte 5.sınıf derslerine girmeye başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarının öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine, ders kitapları ve öğretim programlarının hazırlanmasına, diğer branşlarda da benzer çalışmalara ve meslek öncesi öğretmen eğitim programlarının düzenlenmesinde politika yapıcılara ve programcılara ışık tutacağı ümit edilmektedir.

Öncelikle lisans eğitimimden bu yana hep yanımda olan, benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, değerli bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, tez danışmanım ve kıymetli hocam Doç. Dr. İbrahim AYDIN’a en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam için ölçek hazırlama sürecinde yardımlarını esirgemeyen, görüş ve eleştirileriyle beni yönlendiren değerli hocam Doç. Dr. Erdoğan TEZCİ’ye;

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimlerinden istifade ettiğim değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN, Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖNAL,

Doç. Dr. Kamile GÜLÜM ve Doç. Dr. İsmail ARSLAN'a en kalbî duygularıyla teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulama kısmında teknik destek ve katkılarından dolayı, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge birimi personeline ve araştırmaya katılan tüm sosyal bilgiler öğretmenlerine teşekkür ederim.

Beni bu günlere getiren, bütün hayatlarını benim için çabalayarak geçiren, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan annem ve babama en derin teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet DEMİR

ÖZET

YENİ EĞİTİM SİSTEMİNDE (4+4+4) 5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ İLE İLGİLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ (BALIKESİR ÖRNEĞİ)

DEMİR, Mehmet

Yüksek Lisans, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim AYDIN

2014, 84 Sayfa

Kamuoyunda 4+4+4 eğitim sistemi olarak bilinen yeni eğitim sistemi ile birlikte 5.sınıflar ortaokula dâhil edilmiş ve dersler branş öğretmenleri tarafından işlenmeye başlanmıştır. Bu araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini belirlemektir.

Tarama modelinde olan araştırmada öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini belirlemek için 5'li Likert tipi bir ölçek geliştirilmiştir. Veriler 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Balıkesir il merkezinde bulunan ortaokullarda görev yapan 60 sosyal bilgiler öğretmeninden toplanmıştır. Uygulama sonucu elde edilen verilerin analizinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 15.0 programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula dâhil edilmesi ile ilgili olumlu görüşlere sahip olduğu, ancak ders kitapları, 5.sınıflarda öğretim yeterlilikleri ve 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula uyumu noktasında bir takım sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinde cinsiyet ve meslekî kıdem açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamış, ancak mezuniyet alanı açısından anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 4+4+4 Eğitim Sistemi, Sosyal Bilgiler, Uyum

ABSTRACT

OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ABOUT 5th GRADE SOCIAL STUDIES LESSON IN THE NEW EDUCATION SYSTEM (4+4+4) (BALIKESIR SAMPLE)

DEMİR, Mehmet

Master Thesis, Primary Main Department

Advisor: Assistant Professor İbrahim AYDIN

2014, 84 Pages

With the new education system, known as 4+4+4 education system in public opinion, 5th grade students have been included in the secondary school and lessons began to be taught by subject teachers. The main purpose of this study is to determine opinions of social studies teachers about the 5th grade social studies lesson.

Survey research design was conducted to in this research, 5 point Likert typed scale was enhanced to determine opinions of teachers about the 5th grade social studies lesson. Data was gathered from 60 social studies teachers who work in the secondary schools locating in Balıkesir in the 2013-2014 academic year. Data obtained from at the end of the application was analyzed with Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 15.0 program.

According to results, it was determined that opinions of social studies teachers were mainly positive about including of 5th grade students in the secondary school, but they had some problems about teaching abilities in the 5th grade and adaptation of 5th grade students to secondary school. Opinions of teachers did not indicate meaningful differences in terms of gender and professional experience, but there were meaningful differences in term of kind of subject from which they had graduated.

Key Words: 4+4+4 Education System, Social Studies, Adaptation

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	7
2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı.....	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları.....	9
2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler.....	11
2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretimine Farklı Yaklaşımlar.....	14
2.1.5. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi.....	16
2.1.6. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alanının Tarihçesi.....	20
2.1.7. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	21
2.1.8. Yeni Eğitim Sistemi (4+4+4).....	24
2.2. İlgili Araştırmalar.....	25
2.2.1. Yeni Eğitim Sistemi (4+4+4) İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	25

2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	28
3. YÖNTEM.....	32
3.1. Araştırma Modeli.....	32
3.2. Araştırmanın Evreni.....	33
3.3. Verilerin Toplanması.....	34
3.3.1. Veri Toplama Aracının Hazırlanması.....	34
3.3.2. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları.....	36
3.3.3. Veri Toplama Süreci.....	41
3.4. Verilerin Analizi.....	41
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	43
4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular.....	43
4.1.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	43
4.1.2. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı.....	45
4.1.3. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımı.....	46
4.1.4. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	48
4.1.5. Öğretmenlerin Derse Girdikleri Sınıflara Göre Dağılımı.....	49
4.1.6. Öğretmenlerin 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumlarına Göre Dağılımı.....	51
4.2. Öğretmenlerin 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	52
4.2.1. Birinci Faktöre İlişkin Bulgular.....	52
4.2.2. İkinci Faktöre İlişkin Bulgular.....	55
4.2.3. Üçüncü Faktöre İlişkin Bulgular.....	58
4.2.4. Dördüncü Faktöre İlişkin Bulgular.....	59
4.2.5. Beşinci Faktöre İlişkin Bulgular.....	61
4.3. Öğretmenlerin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması.....	63
4.4. Öğretmenlerin Görüşlerinin Mesleki Kıdem Açısından Karşılaştırılması.....	65
4.5. Öğretmen Görüşlerinin Mezuniyet Alanı Açısından Karşılaştırılması.....	67
4.6. Açık Uçlu Soruya İlişkin Bulgular.....	69

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	71
Sonuçlar.....	71
Öneriler.....	75
KAYNAKÇA	76
EKLER	80
Ek 1 Ölçek.....	80
Ek 2 İzin Belgesi.....	84

ÇİZELGELER LİSTESİ

sayfa

Çizelge 1. Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler, Kazanımlar ve Süreleri.....	23
Çizelge 2. Uygulanan ve Dönen Ölçek Sayısı.....	33
Çizelge 3. Ölçekteki Madde Numaraları ve İlgili Olduğu Başlıklar.....	35
Çizelge 4. Faktör Analizi Sonucuna Göre Maddelerin Faktör Yük Değerleri.....	37
Çizelge 5. Faktörlerin Özdeğerleri ve Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri.....	38
Çizelge 6. Ölçek Maddelerinin Madde Toplam Korelasyonu Değerleri.....	39
Çizelge 7. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	44
Çizelge 8. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı.....	45
Çizelge 9. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımı.....	46
Çizelge 10. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	48
Çizelge 11. <i>Daha önce 5.sınıf derslerine girdiniz mi?</i> sorusuna verilen yanıtların dağılımı.....	49
Çizelge 12. <i>Şu an hangi sınıfların derslerine giriyorsunuz?</i> sorusuna verilen yanıtların dağılımı.....	50
Çizelge 13. Öğretmenlerin 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumlarına Göre Dağılımı.....	51
Çizelge 14. Öğretmenlerin Birinci Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	53
Çizelge 15. Öğretmenlerin İkinci Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	55
Çizelge 16. Öğretmenlerin Üçüncü Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	58
Çizelge 17. Öğretmenlerin Dördüncü Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	60
Çizelge 18. Öğretmenlerin Beşinci Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	62
Çizelge 19. Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	63
Çizelge 20. Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	66
Çizelge 21. Öğretmen Görüşlerinin Mezuniyet Alanı Açısından Levene Testi Sonuçları.....	67
Çizelge 22. Öğretmen Görüşlerinin Mezuniyet Alanı Açısından Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	68
Çizelge 23. Açık Uçlu Soruya İlişkin Bulgular.....	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği.....	44
Şekil 2. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği	46
Şekil 3. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği.....	47
Şekil 4. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği.....	49

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
NCSS	: Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi
f	: Frekans
N	: Eleman Sayısı
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
SS	: Standart Sapma
t	: t istatistiği
p	: Anlamlılık Derecesi
sd.	: Serbestlik Derecesi
Akt	: Aktaran
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Bu bölümde sırasıyla, araştırmanın gerekçelerini ortaya koyan problem durumu, problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Bilgi çağı olarak nitelendirilen 21.yüzyıl, bilim ve teknoloji alanında önemli gelişmelere sahne olmaktadır. Her geçen gün bilim dünyasında yeni bir keşif yapılmakta, piyasaya sürülen teknolojik ürünler kısa sürede yerini yenilerine bırakmaktadır. Yaşanan bu olağanüstü değişimin en önemli unsurlarından biri eğitimidir. Devletler, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere paralel olarak, eğitim sistemlerinde bazı reformlara ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla yapılan düzenlemelerde ilk sırada genellikle zorunlu eğitim maddesi yer almaktadır.

Zorunlu eğitim, bir yurttaşın belirtilen bir çağa girince, eğitim kurumlarında belirli bir süre öğrenim görmesini zorunlu kılan yasal bir deyimdir. Devletin her vatandaşını devamlı yükümlü kıldığı eğitim süresini ifade eder (Gültekin, 1998, Tezcan, 1993; akt. Karadeniz, 2012). Devletlerin

gelişmişlik düzeyi arttıkça, nitelikli iş gücüne, eğitilmiş yurttaş olan ihtiyacı da artar. Bilimsel gelişmelere ayak uydurabilmenin tek yolu, güncel bilgi ve becerilerle donatılmış bireyler yetiştirebilmektir. Bu çerçevede Türkiye’de son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Önceleri 5 yıl olan zorunlu eğitim süresi, 1997-1998 öğretim yılında 8 yıla çıkarılmıştır. İlkokul ve ortaokullar, ilköğretim adı altında birleştirilmiştir. Ancak çağdaş ülkelere oranla bu da yetersiz kalmış, zorunlu eğitim süresinin arttırılması konusu tekrar gündeme gelmiştir. 1-5 Kasım 2010 tarihinde yapılan 18. Milli Eğitim Şûrası’nda zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması konusunda bir irade ortaya konmuştur (MEB, 2010). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, 30 Mart 2012 tarihinde çıkarılan 6287 sayılı kanunla zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 11 Nisan 2014). Bu kanun, eğitim sistemimizde radikal değişimlere neden olmuştur. 4+4+4 eğitim sistemi olarak bilinen bu sistemde 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl da lise olmak üzere 12 yıl zorunlu eğitim yer almaktadır. 5.sınıflar önceki sistemlerin aksine ilkokullarda değil, ortaokullar bünyesinde yer almaktadır. Dolayısıyla 5.sınıf dersleri sınıf öğretmenleri tarafından değil, branş öğretmenleri tarafından verilmektedir. 1997 yılında yürürlüğe giren 8 yıllık zorunlu eğitim sisteminden bu yana ilköğretimin ikinci kademesinde yani 6, 7 ve 8.sınıflarda ders veren branş öğretmenleri, 4+4+4 eğitim sistemiyle birlikte artık 5.sınıf derslerini de vermektedir. Bu araştırmada yıllardan beri 6, 7 ve 8.sınıflarla ders işleyen ve yeni eğitim sistemiyle birlikte 5.sınıf derslerine girmeye başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Problem Cümlesi

“Yeni eğitim sisteminde (4+4+4) 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri” bu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

Alt Problemler

Araştırmanın temel problemi çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler 5.sınıf ders kitapları ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırbulunuşluk açısından 5.sınıf öğrencileri ile ilgili görüşleri nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıflarda öğretim yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula dâhil edilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşleri;
  - a) cinsiyet,
  - b) mesleki kıdem,
  - c) mezuniyet alanı değişkenleri bakımından farklılık göstermekte midir?
7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni eğitim sistemi ile ilgili genel görüşleri nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanan ve kamuoyunda 4+4+4 eğitim sistemi olarak bilinen yeni eğitim sistemiyle 5.sınıflar, Türkiye tarihinde ilk defa ortaokullara dâhil edilmiş, dolayısıyla da

dersler branş öğretmenleri tarafından verilmeye başlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, 5.sınıflarla yeni tanışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu çerçevede sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitapları, öğrenci hazırbulunuşluğu, öğretim sürecinde yaşanan sıkıntılar ve 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula ve branş öğretmenlerine uyum sürecine ilişkin görüşleri; yaş, cinsiyet, mezuniyet, kıdem yılı gibi faktörler de dikkate alınarak betimlenmeye çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konan yeni eğitim modeli, Türkiye eğitim sisteminde köklü değişikliklere neden olmuş, zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmış; ilkokul, ortaokul ve liselerin bağımsız binalarda eğitim yapması öngörülmüş, 5.sınıf dersleri sınıf öğretmenlerinden alınarak, branş öğretmenlerine verilmiştir. 4+4+4 eğitim sistemi, bu denli radikal değişikliklere neden olmasına rağmen, yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, konu üzerinde yapılan çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların az sayıda olmasına gerekçe olarak, sistemin uygulanmaya başlamasının henüz ikinci yılında olması gösterilebilir.

Yurt içi alanyazın incelendiğinde, 4+4+4 eğitim sistemi ile ilgili, dersler bazında yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırma, bir ilk olması ve bir eksikliği gidermesi bakımından önemlidir. Yeni eğitim sisteminin uygulayıcısı öğretmenler olduğundan, onların bu konudaki bilgi, görüş ve düşüncelerinin bilinmesi gereklidir. Araştırmanın sonuçlarının bu bağlamda, öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine, ders kitapları ve

öğretim programlarının hazırlanmasına, diğer branşlarda da benzer çalışmalara ve meslek öncesi öğretmen eğitim programlarının düzenlenmesinde politika yapıcılara ve programcılara ışık tutacağı ümit edilmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Veri toplama aracının, araştırmanın konusuna ve amacına uygun olduğu düşünülmüştür.
2. Öğretmenlerin veri toplama aracını içtenlikle ve tarafsız olarak doldurdukları kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Balıkesir il merkezindeki resmi ortaokullar ve bu okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma verileri, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Öğretim programı: Belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların kazanımlarını, her dersin haftada kaç saat okutulacağını ve öğretim yöntem ve tekniklerini gösteren kılavuz (Büyükkaragöz, 1997:2).

Ders programı: Bir dersin öğretimine yönelik olarak yapılacak tüm etkinlikleri, dersin hedefleri ve içeriğini, öğrenme-öğretme ve ölçme-değerlendirme süreçlerini kapsayan programdır (Tan, 2005:11).

Hazırbulunuşluk: Hazırbulunuşluk, yeni bir öğrenme durumunda bireyin önceden sahip olduğu özelliklerin tümünü ifade eden bir kavramdır. Bireyin yaşı, gelişimi, olgunluk seviyesi, sağlık durumu, okula karşı tutum ve motivasyonu hazırbulunuşluğu belirleyen unsurlardır (Aydın, 2005:33).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde öncelikle araştırma konusunun kuramsal çerçevesi ele alınmış, ardından konu ile ilgili yapılan çalışmalara belirli bir düzen içerisinde değinilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Araştırma konusunun dayandığı kuramsal temeller ve ilgili alanyazında yer alan bilgiler, belirli bir çerçeve ile bu bölümde ele alınmıştır.

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

“Sosyal bilgiler nedir?” sorusuna XX. yüzyıl boyunca birbirinden farklı pek çok cevap verilmiştir. On yıllardır okullarda sosyal bilgiler dersine yer verilmesine rağmen, sosyal bilgiler öğretiminin amaç, içerik ve yönteminin çerçevesi çizilememiş, üzerinde ittifak edilen bir tanım ortaya konamamıştır. Sosyal bilgilerin anavatanı olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’de de pek çok tanımlama denemesinde bulunulmuştur. Yıllarca süren tartışmaların ardından, profesyonel sosyal bilgiler eğitimcilerinden oluşan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992 yılında kapsamlı ve üzerinde uzlaşılan bir tanım ortaya koymuştur. Bu tanım şöyledir:

“Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra, beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Savage ve Armstrong, 1996; akt. Öztürk, 2012:4).”

NCSS tarafından kabul edilen bu tanım, ABD’de resmi bir nitelik kazanmış ve tanımın kamuoyuna duyurulmasının ardından tüm yayınlarda bu tanım temel alınmıştır. Ülkemizde de sosyal bilgiler eğitimi üzerine çalışan bilim adamları çeşitli tanımlar ortaya koymuşlardır. 2005 yılında yürürlüğe konan yeni sosyal bilgiler programını hazırlayan komisyon tarafından yapılan tanım şöyledir:

“Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).”

Sosyal bilgilerle ilgili bir diğer tanım, Doğanay (2005) tarafından yapılmıştır. Ona göre sosyal bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.

Etkili vatandaş yetiştirme amacına hizmet ettiği düşüncesiyle Erden (tarihsiz) sosyal bilgileri, “ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlamaktadır (Erden, [tarihsiz]; akt. Safran, 2008:4). Sönmez (2010) ise sosyal bilgileri, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler şeklinde tanımlamaktadır.

Son olarak Öztürk (2012), sosyal bilgileri “hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı” şeklinde tanımlamaktadır.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Sosyal bilgiler öğretiminin öncelikli amacı, etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Etkili vatandaşlar, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini özümsemiş ve bu değerleri geliştirme anlayışına sahip bireylerdir. Bu nedenle ulusların devamlılıkları ancak etkili vatandaşlar yetiştirebilmeleriyle mümkündür.

Etkili vatandaş yetiştirme yöntemleri dayandığı felsefî temellere göre, tek disiplinli, çok disiplinli ya da disiplinler arası bir bakış açısına sahip olabilir. Tek disiplinli anlayışta tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi gibi dersler ayrı ayrı verilirken; çok disiplinli veya disiplinler arası anlayışta ilgili bilimlerden seçilen bilgiler bütünleştirilerek sosyal bilgiler adı altında bireylere kazandırılır.

Ülkemizde ilköğretim çağındaki çocuklara tek disiplinli anlayışla tarih, coğrafya gibi derslerin ayrı ayrı öğretilmesinin zor olduğu düşünüldüğünden, vatandaşlık bilgisi ve yaşam için gerekli temel bilgi, tutum ve davranışlar, sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretilmektedir. İlköğretim çağında kazanılan değerlerin sonraki yıllarda kişiliğin oluşmasında etkisi düşünülürse, sosyal bilgiler öğretiminin stratejik bir öneme sahip olduğu daha iyi anlaşılabilir.

Sosyal bilgiler dersinin anavatanı Amerika Birleşik Devletleri'ne baktığımızda, devletin bekası açısından sosyal bilgiler eğitiminin önemi, net bir şekilde görülebilir. Çok kültürlü bir yapıya sahip ABD'de ortaya çıkan vatandaşlık bunalımı, 1900'lü yılların başında toplumsal bir sorun haline almıştır. Bu soruna çözüm arayışları neticesinde sosyal bilgiler dersi ortaya çıkmıştır. Ders kısa zamanda meyvesini vermiş, Amerikan vatandaşı yetiştirme konusunda ciddi başarılar elde edilmiştir (Barth, 1991; akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011:13).

Sosyal bilgiler dersinin vatandaşlık boyutu dışında bir diğer yönü de, insanî ilişkiler boyutudur. Bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşimin dünü, bugünü, yarını, bu ders kapsamında işlenir. Bu derste çocuk normal gelişimi çerçevesinde yaşama yollarını öğrenirken, insanların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların giyecek, yiyecek,

barınma ihtiyaçlarının karşılanması, ekonomi ve sosyolojiyle ilgili yaşamsal bilgiler, içinde yaşadığı toplumla kültürel açıdan kaynaşmasını sağlayan gelenek ve görenekler, hep bu derste işlenen konulardır (Güngördü, 2002).

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin istenilen düzeye ulaşmadığı, gerek vatandaşlık görevleri, gerekse ortak kültürel değerler noktasında birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Ülkemizde etkin, duyarlı, sorumlu, vatansever, hoşgörülü, üretken bireyler yetiştirmenin yolu, sosyal bilgiler öğretiminden geçmektedir (Safran, 2008).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler

Sosyal bilgiler öğretimi, topluma ve devlete uyumlu bireyler yetiştirme fonksiyonunu yerine getirirken, bazı temel ilkeleri göz önünde bulundurur. Bu temel prensipler, öğretim programının omurgasını teşkil eder. Bu ilkeleri *etkili vatandaşlık, kültürleme, yöntem ve zaman* şeklinde sıralamak mümkündür.

Etkili Vatandaşlık

Devletlerin eğitim sistemlerinin öncelikli görevi, devlete sıkı sıkıya bağlı, mevcut yönetim rejimini devam ettirecek bireyler yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, kimi devletler tek disiplinli anlayışla tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi şeklinde ayrı ayrı, kimi devletler ise disiplinler arası bir yaklaşımla sosyal bilgiler adı altında öğretim yapmaktadır. Sosyal bilgilerle

ilgili tanımların hemen hepsinin vatandaş yetiştirmeye vurgu yapması da bunun en açık göstergesidir.

Ülkemiz söz konusu olduğunda, yetiştirilmesi hedeflenen bireyler, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde şöyle tanımlanmıştır:

“Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgı, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.”

Kültürleme

Eğitim, kasıtlı kültür aktarım süreci olarak tanımlanabilir. Toplumlar kültürlerinin devamını sağlamak için bu kültürü yeni nesillere tanıtmak ve yeni nesiller aracılığıyla kültürel mirası geliştirmek gayretindedir. Dolayısıyla devlet, bir taraftan genç nesillerin topluma uyumunu sağlamaya çalışırken,

diğer taraftan kültürel değerleri yaşatıp geliştirecek bireyler yetiştirmeye çalışır. Eğitim programları incelenirse bu kültürlenme görevinin sosyal bilgiler dersi aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülür (Safran, 2008).

Yöntem

Sosyal bilgiler derslerinde yer alan bilgilerin bilimsel yöntemlerle elde edilmiş ve kanıtlanmış bilgiler olması gerekir. Bu nedenle sosyal bilgilere kaynaklık eden sosyal bilimlere ait yöntem ve tekniklerin bilinmesi önemlidir. Sosyal bilgiler derslerinde, sosyal bilimlerde kullanılan geleneksel ve alternatif yöntemlerin birlikte kullanılması, hatta konuya göre gerektiğinde deneysel yöntemlere de başvurulması, sosyal bilgiler eğitime zenginlik katmaktadır (Safran, 2008).

Zaman

Sosyal bilgiler dersinin genel amacı, etkili vatandaş yetiştirmektir. Etkili vatandaş, içinde yaşadığı toplumun kültürüne bağlı ve onu yaşatıp geliştirme arzusunda olan kişidir.

Kültür, bir toplumun tarihsel süreç içerisinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütününe denir. Kültür, bir toplumu diğerlerinden farklı kılar, adeta toplumun kimliğini oluşturur. Kültür geçmişle ilgilidir, bu nedenle kültürü aktarmanın ilk adımı, geçmişle öğretmektir. Birey geçmişle öğrenirken, geçmişte yaşanmış olayları,

insanlığın ortaya koyduğu eserleri, dünyadaki beşeri faaliyetleri ve bu faaliyetlerin dünya üzerindeki dağılımını da öğrenir. Geçmişe dair bilgilerin hayata aktarımı ise bugüne yöneliktir. Kültürleşmiş bireylerin sahip oldukları kültürü yeni nesillere aktarması ise geleceğe yönelik bir görevdir. Dolayısıyla birey kültürünü geçmişle öğrenir, bugün yaşar ve geleceğe aktarır. Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde aktarılan kültür de bilimsel yöntemler ışığında, zamana bağlı olarak nesilden nesile aktarılacaktır (Safran, 2008).

2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretimine Farklı Yaklaşımlar

Alan uzmanları sosyal bilgiler öğretiminin temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğunda uzlaşmalarına rağmen, uygulamada farklı yaklaşımlara sahip olmuşlardır. Sosyal bilgiler öğretiminde farklı yaklaşımlar, ilk olarak 1970’de Barth ve Shermis tarafından NCSS’nin yayın organı *Social Education*’da yayınlanan bir makalede sınıflandırılmıştır. Daha sonra bu sınıflama Barth, Shermis ve Barr’ın 1977’de birlikte yazdıkları *The Nature of the Social Studies* adlı kitapta geniş olarak açıklanmıştır. Burada sosyal bilgiler öğretimini yönlendiren üç farklı yaklaşım söz konusudur (Wesley, 1978; akt. Öztürk, 2012:5):

- a) Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
- b) Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
- c) Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Vatandaşlık aktarımı, en eski ve yaygın olan yaklaşımdır. Bu yaklaşımda genel amaç, toplumun temel kurum, değer ve inançlarının öğretilerek, yeni neslin mevcut toplumsal yapıya adapte olmasını ve bu yapıyı devam ettirmesini sağlamaktır. Burada içerik, yetişkinler tarafından belirlenir. Uygulamada öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılmasını öngörür. Tarihi öğrenme, toplumun geçmişi ve gelenekleriyle gurur duyma, uygun tutum ve davranışlar sergileme, devlete bağlılık, gerçekleştirilmek istenen öncelikli hedefler arasındadır (Öztürk, 2012).

Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşımda yine hedef etkili vatandaşlık yetiştirmektir, ancak burada sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerinin kazanılmasının etkili vatandaşlık için en iyi hazırlık olduğu görüşü hâkimdir. Bu yaklaşımda öğrenciler, sosyal bilimlerin yapısı ile bilgi toplama ve yorumlama yollarını öğrenmelidir. Programın içeriğini sosyal bilimciler tarafından ortaya konan bulgular, bakış açıları ve sorunlar oluşturur. Bu içerikle donatılmış öğrenme-öğretme süreçleri, öğrencilerin ileride karşı karşıya kalabilecekleri sorunlara hazırlıklı olmalarını sağlar (Doğanay, 2005).

Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

John Dewey'in düşüncelerine dayanan bu yaklaşımda öncelikli amaç, öğrencilerin problem çözme becerilerine sahip olmasını sağlamaktır. Bu nedenle, öğrencilere kişisel ve toplumsal problemleri analiz edip çözüm yolları üretecekleri öğrenme süreçleri sunulur. Bu yaklaşımda önceden

belirlenmiş ve katı bir içeriğe değil, öğrencileri doğrudan ilgilendiren, etkileyen ve kaygılandıran güncel konu ve sorunlardan oluşan bir içeriğe yer verilir. Bu yaklaşımın temel yöntemi, araştırma-incelemedir. Bu doğrultuda öğrencilerde bilimsel şüpheciliğin, yaygın inanç, değer ve politikaları inceleme-araştırma becerisinin kazandırılmasını öngörür (Doğanay, 2005).

2.1.5. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi

Dünyada Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi

Sosyal bilgiler dersi kapsamına giren konular, ilkçağlardan beri okullarda okutulmuştur. Herodotes, Thukydides (M.Ö.460-395), Aristo, Eflatun aynı zamanda birer öğretmen olarak öğrencilere ders vermişlerdir. Köklü bir medeniyete sahip olan Çin’de de Sima Qian (M.Ö.145-86) ile Du-Yu (732-812) tarih dersleri okutmuşlardır. Arap İslam dünyasında da Taberî (839-923) önemli bir kişidir. Selçuklular zamanında Nizamiye medreseleriyle başlayan gelenek ile ondan sonra gelen Türk İslam devletleri ve nihayet Osmanlı medreselerinde de sosyal bilgiler konularına yer verilmiştir. Osmanlı medreselerinde özellikle tarih ve coğrafyaya ağırlık verilmiştir. *Tevarih-i Âl-i Osman* adlı eserin sahibi Şeyhülislam İbni Kemal Efendi de çeşitli medreselerde tarih dersleri vermiştir. Avrupa’ya bakıldığında, 13. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanan Paris, Bologna, Oxford gibi köklü okullarda da buna benzer derslere rastlanmaktadır (Bilgili, 2010).

Sosyal bilgilere kaynaklık eden tarih, coğrafya gibi derslere ilk çağlardan bu yana rastlansa da, sosyal bilgiler kavramı ancak 19. yüzyılın

sonlarında ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler kavramına bir eğitim programı olarak ilk kez ABD’de yer verilmiştir. ABD’nin 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel, vb. alanlarda geçirdiği büyük değişimin doğurduğu bunalıma çözüm arama çabasının bir neticesidir. Sanayi devriminden önce kırsal kesimde yaşayan ABD halkı, devrimin ardından bir kent toplumu haline geldi. Kent hayatı daha önce çiftçilikle uğraşan bu insanlara kaliteli su, yollar, elektrik gibi olanaklar sunarken, bir yandan da onları geçmiş yaşantılarında alışık olmadıkları bazı sorunlarla yüz yüze getirdi. Bunlardan en önemlisi, etnik ve dini açıdan farklı olan insanların birbirleriyle sokak ya da kapı komşusu olmalarıydı. ABD’nin geçmiş yıllarda yaşadığı etnik ve dini çatışmalar göz önüne alındığında, bu hiç de kolay değildi (Barth, 1991; akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011:13).

19.yüzyıl Amerikan toplum liderleri, kültürleri homojenleştirmek, bir arada yaşama bilinci geliştirmek, işbirliği ve ortak karar alma mekanizmalarını çalıştırmak, daha doğrusu yeni bir Amerikan toplumu inşa etmek için eğitimi araç olarak gördüler. Böylece 1892’de Ulusal Eğitim Konseyi, tarih ve coğrafya gibi iki sosyal bilim disiplini ile Amerikan toprağında vatandaşlık bilinci oluşturacak bir program meydana getirdi. Bu program 1916 yılında resmen kabul edilen sosyal bilgiler terimiyle günümüze kadar gelmiştir. Ancak müfredat içerisinde zaman zaman değişiklikler yapılmıştır (Bilgili, 2010).

Sosyal bilgiler ABD’de doğmuş ve gelişmiş bir öğretim yaklaşımı olmakla birlikte, birçok ülke bu eğitim sisteminden etkilenmiş, programlarında sosyal bilgiler derslerine yer vermeye başlamıştır. Japonya, Güney Kore, İrlanda, Danimarka, Finlandiya, Türkiye bu ülkelere örnek olarak verilebilir. Ancak İngiltere gibi bazı ülkelerde, sosyal bilgiler yaklaşımı kabul görmemiş, eğitimin her düzeyinde tarih ve coğrafya gibi dersler, birbirinden bağımsız olarak okutulagelmiştir (Otluoğlu ve Öztürk, 2011).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi

Disiplinler arası bir yaklaşım olarak sosyal bilgiler dersi, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce gerek Osmanlı, gerekse cumhuriyet döneminde bu dersin kapsamında olan disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir (Akdağ, 2009).

Türk eğitim tarihine bakıldığında, Türklerin İslamiyet’i kabulünden önce, toplumsal yaşamla ilgili birtakım bilgi ve kurallarla gelenekler, çocuklara öğretilmeye çalışılmıştır. İslamiyet’in kabulünden sonra da İslam ahlakı temelli bir davranış eğitiminin yanında, sosyal bilgiler içinde yer alan kimi dersler, kurumların öğretim programları içinde yer almıştır (Kılıçoğlu, 2009). Selçuklular döneminde kurulan Nizamiye medreselerinden itibaren medreselere tarih dersi (İslam Tarihi) okutulduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde Fatih ve Süleymaniye medreselerinde de tarih ve coğrafya derslerine yer verilmiştir. Coğrafya dersi *heyet* (sema ve arz), tarih de edebiyat içinde okutulmuştur (Bilgili, 2010).

Osmanlı eğitim kurumlarında müstakil bir ders olarak tarih ve coğrafya, ilk kez Tanzimat döneminde okutulmaya başlanmıştır. İlk Türk pedagogu olarak kabul edilen Selim Sabit Efendi bu derslerin ilköğretim okullarında okutulmasını teşvik etmiş ve bu alanda ilk ders kitaplarını da yazmıştır. Selim Sabit Efendi *Rehnümâ-yı Muallimîn* adlı eserinde, bu derslere ilişkin özel öğretim yöntemlerine yer vermiştir. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’ne göre de, bütün sıbyan mekteplerinde muhtasar tarih-i Osmani ve muhtasar coğrafya dersi okutulması öngörülmüştür. Yine aynı nizamnamede, idadilerin dersleri arasında coğrafya ve tarih-i umumi yer almıştır (Otluoğlu ve Öztürk, 2011).

Tanzimat döneminden itibaren kademeli olarak Osmanlı eğitim kurumlarında her düzeyde tarih ve coğrafya derslerine yer verilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında ayrı ayrı tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine yer verilmiştir. Daha önce ayrı ayrı okutulmakta olan bu dersler ilk kez 1962 yılında yayınlanan ilköğretim program taslağında disiplinler arası bir yaklaşımla *Toplum ve Ülke İncelemeleri* adı altında birleştirilmiştir (Sönmez, 1997: akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011:15). 1968 ilkokul programında ise bu ders, sosyal bilgiler adını almıştır. 1968 yılından 1998'e kadar ilkokullarda 4 ve 5.sınıflarda sosyal bilgiler dersi okutulmuştur. 1998 yılında yürürlüğe giren İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 6 ve 7.sınıflarda yer alan millî tarih ve millî coğrafya dersleri, sosyal bilgiler adı altında birleştirilerek 4-7.sınıfları kapsayacak şekilde yer almıştır (Otluoğlu ve Öztürk, 2011).

2004 yılında, dünyadaki ilköğretim programlarındaki gelişmeler gerekçe gösterilerek, ilköğretim okullarında okutulan temel bilgi derslerinin programlarında değişim süreci başlatılmıştır. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde başlatılan ortak eğitim projeleri ile eşzamanda başlatılan program hazırlama çalışmaları yaklaşık bir yıl sürmüş, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 2005- 2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur (Ambarlı, 2010). Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile oluşturulan 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, halen yürürlükte dir.

2.1.6. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alanının Tarihçesi

16.08.1997 tarih ve 4306 sayılı kanunla yürürlüğe giren ve 1997-1998 öğretim yılında uygulanmaya başlanan sekiz yıllık zorunlu eğitim sistemi ile birlikte ilk ve ortaokullar birleştirilerek ilköğretim adını almıştır. Bu çerçevede yenilenen öğretim programlarıyla sosyal bilgiler dersi 6 ve 7.sınıflara da konmuştur. İlköğretimin ikinci kademesinde yani 6, 7 ve 8.sınıflarda okutulan sosyal bilgiler, inkılap tarihi ve vatandaşlık derslerini okutacak öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla Yükseköğretim Yürütme Kurulu’nun 04.11.1997 tarih ve 97.39.2761 sayılı kararı ile eğitim fakültelerinde yeniden yapılanma süreci başlatılmıştır. Bu çerçevede eğitim fakülteleri bünyesinde sosyal bilgiler öğretmenliği programları açılmış ve 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenci alınmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği programları, ilk mezunlarını 2002 yılında vermiştir (YÖK, 1998).

2.1.7. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde 2003 yılından itibaren ilköğretim programlarını revize etmek ve yeni bir anlayışla geliştirmek için çalışmalar başlatmıştır. Çalışmalar neticesinde geliştirilen yeni programlar, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında pilot okullarda uygulanmış ve 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ise tüm Türkiye’de uygulamaya konulmuştur (Kılıçoğlu, 2009).

Sosyal Bilgiler programının vizyonu;

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005).

2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programı, tema merkezli olarak yapılandırılmıştır. Tema merkezli örüntülendirilen program, işbirlikli öğrenme ve probleme dayalı öğrenme yaklaşımlarına zemin hazırlaması noktasında yapılandırmacı öğrenme anlayışının izdüşümlerini taşımaktadır (Kabapınar, 2012). 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programı, öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır. Sosyal Bilgiler dersi, dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (MEB, 2005):

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim

6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar

Öğrenme alanları, 4.sınıftan 8.sınıfa kadar aynı adlarla devam etmektedir. Bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebilir. 4 ve 5.sınıfta “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı, diğer öğrenme alanları içinde düşünülmüştür (MEB, 2005). 5.sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenme alanları ve ilgili üniteler, Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler, Kazanımlar ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/DERS SAATI
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
	Toplam	47	100	108

2.1.8. Yeni Eğitim Sistemi (4+4+4)

Kamuoyunda 4+4+4 eğitim sistemi olarak bilinen 12 yıllık zorunlu eğitim sisteminin temelleri, 1-5 Kasım 2010 tarihleri arasında toplanan 18. Milli Eğitim Şûrası'nda atılmıştır. Şûra sonunda alınan kararlarda "Zorunlu eğitim öğrencilerin yaş grupları ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak; 1 yıl okul öncesi eğitim, 4 yıl temel eğitim, 4 yıl yönlendirme ve ortaöğretime hazırlık eğitimi ve 4 yıl ortaöğretim olmak üzere öğrencilere farklı ortamlarda eğitim almaya fırsat verecek şekilde 13 yıl olarak düzenlenmelidir" önerisi kabul edilmiştir (MEB, 2010). Böylelikle 18. Milli Eğitim Şûrası'nda alınan kararlarla kesintili eğitime geçme konusunda bir irade ortaya koyulmuştur. Bu öneri doğrultusunda MEB tarafından çalışmalara başlanmış ve 30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen 6287 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" çerçevesinde zorunlu eğitim 4 yıl süreli ilkokul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise eğitimi olmak üzere 12 yıl olarak düzenlenmiştir (Resmi Gazete, 11 Nisan 2012).

Milli Eğitim Bakanlığı, yeni eğitim sistemine yönelik yapılan yasal düzenlemelere gerekçe olarak, sekiz yıllık kesintisiz eğitim sürecinde 6-7 yaşındaki öğrenciler ile ergenlik döneminin değişim sancılarını yaşayan 13-14 yaşlarındaki öğrencilerin aynı ortamı paylaşıyor olmasının getirdiği sorunları, kırsal kesimde kesintisiz eğitim nedeniyle pek çok köy okulunun işlevsiz kalmasını, küçük yaşlardaki öğrencilerin yatılı okullar ve taşımalı eğitim sistemi nedeniyle sıkıntı yaşamalarını ve kesintisiz eğitim sisteminin mesleki eğitime darbe vurmasını göstermiştir (MEB, 2012).

Uygulamaya koyulan yeni kanunla birlikte getirilen yenilikler ya da değişiklikler aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Resmi Gazete, 11 Nisan 2012):

1. Zorunlu eğitim 4 yıl süreli ilkokul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise eğitimi olmak üzere 12 yıl olarak düzenlenmiştir. İlkokul, ortaokul ve liselerin bağımsız olması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla ya da liselerle birlikte de kurulabilir.

2. İlköğretim kurumları ilkokullar, ortaokullar ve imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokullar üst öğretim programlarının bütününe yönelik olarak fazla sayıda seçeneği barındırıp, lise öğrenim sürecinde yer alan programların tercih edilmesine fırsat verecek esneklikte tasarlanacaktır.

3. Değişen ve gelişen dünya ülkelerindeki okula başlama yaşları dikkate alınarak yapılan değişiklik ile ilköğretim çağı 6-13 olarak değiştirilmiş ve 5 yaşını doldurmuş, 6 yaşına girmiş çocukların ilköğretime başlamalarına fırsat verilmiştir.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Yeni Eğitim Sistemi (4+4+4) İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Yeni eğitim sisteminde (4+4+4) 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin ortaya konduğu bu çalışmanın temelini, yeni eğitim sistemi oluşturmaktadır. Bu bölümde 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konan 4+4+4 eğitim sistemi ile ilgili incelenen tezler, makale ve bildiriler kronolojik bir sıra içerisinde sunulmuştur.

Öğretmenlerin 4+4+4 eğitim sistemine ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmalardan biri, Karadeniz (2012)'e aittir. Karadeniz (2012) yaptığı araştırma sonucunda, öğretmenlerin 4+4+4 eğitim sisteminin beklenen ihtiyaçları karşılayamadığı, sistemin bir reforma ihtiyacı olduğu yönünde görüş bildirdiklerini belirtmektedir.

Akkan (2013) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin 4+4+4 eğitim sisteminin planlama ve hazırlık aşamasına ilişkin görüşlerini değişim yönetimi ilkeleri açısından incelemiştir. Öğretmenlere yeni eğitim sistemine geçiş sürecinde yeterli bilgilendirme yapılmadığı, sistem değişikliğinden etkilenecek olan eğitim çevrelerine tanıtım çalışmalarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin okulların vizyon, kültür ve fiziki durumlarının yeni sisteme uygun olmadığı yönünde görüş bildirdiklerini tespit etmiştir.

4+4+4 Eğitim Sisteminde yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları iletişim sorunlarına ilişkin yaptığı çalışmada Katmer (2013), yöneticilerin öğretmenlere göre daha fazla olumlu iletişim algısına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Örs, Erdoğan ve Kipici (2013), yeni eğitim sistemini eğitim yöneticileri bakış açısıyla İğdır örneğinde incelemiştir. Çalışmada ilkokul yöneticilerinin 1.sınıfa kaydedilen öğrencilerin yaş seviyesinin 66 aya çekilmesiyle velilerde tedirginlik oluştuğunu belirttikleri, 60-66 ay arası öğrencilerin 1.sınıfa kayıtlarının veli inisiyatifine bırakılması ile yönetici, öğretmen ve velilerin zaman zaman karşı karşıya geldiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada 5.sınıftan itibaren konulan seçmeli derslerle ilgili öğrenci ve velilerin olumlu görüşe sahip olduğu, velilerin konuyu hassasiyetle takip edip seçici davrandığı ve bu noktada memnuniyetlerini belirttiği sonucuna ulaşmıştır.

Göksoy (2013), “Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Zorunlu Eğitim Uygulamaları” başlıklı çalışmasında Avrupa ülkelerinin vatandaşlarına temel, bilgi ve becerileri kazandırmak, insan kaynağındaki niteliği arttırmak amacıyla zorunlu eğitim süresini 18 yaşa kadar uzatmak için reformlar yapmakta olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda Türkiye’de de 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçişin isabetli, hatta geç bile kalmış bir girişim olduğunu ifade etmektedir. Göksoy (2013)’a göre zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması, mesleki ve teknik eğitimde niteliği yükseltecek bir çalışmadır.

“Yeni (12 Yıllık) Eğitim Sistemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Dünya’daki Uygulamalardan Bazılarının İncelenmesi” başlıklı çalışmada Durmuşçelebi ve Bilgili (2014), Türkiye’nin 14 ilinden tesadüfî örnekleme yöntemiyle seçilen 458 öğretmene anket uygulamıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda sistemin ilk yılında karşılaşılan sorunları 3 grup altında toplamıştır:

1. Sistem ile İlgili Sorunlar

- a) Yeterli bilgilendirilmenin yapılmaması
- b) Aynı binada farklı okulların olmasından kaynaklanan yönetim sorunları
- c) Norm kadro fazlalığı
- d) Belirsizlikten dolayı öğretmen ve veli desteğinin alınamaması
- e) Eğitim bölgesi ve okul değişikliği problemleri

2. Altyapı Sorunları

- a) Aynı sınıfta farklı yaş gruplarının olması, alt yapının buna uygun donatılmaması

b) Sınıf yetersizliği

3. Eğitim-Öğretim Sorunları

a) Alt yapıyla eğitim-öğretim çalışmalarının uyumsuzluğu

b) Programın uygulanışı sırasında karşılaşılan güçlükler

c) Giriş-ıkış saatlerine bağlı sorunlar

d) Seçmeli derslerin fazlalığı

e) Materyallerle ilgili sıkıntılar

4+4+4 eğitim sisteminin sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirildiği çalışmalarında Doğan, Demir ve Pınar (2014), okullarda var olan alt yapı problemleri özölmeden 12 yıllık zorunlu eğitime geçildiği, buna bağlı olarak özellikle gelişim dönemleri 60-66 ay olan öğrencilerin okula uyumunda sorunlar yařandđı, farklı yaş gruplarında bulunan öğrencilerin bir arada olmalarının öğrencileri olumsuz yönde etkilediği, zorunlu eğitim uygulamasının kız çocuklarının okullaşma oranını arttırdđı, sistem değişikliği ile ortaya çıkan sorunların giderilmesi için MEB'e daha çok bütçe ayrılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğretmenler, yeni eğitim-öğretim sistemine öğretmenlerin uyum sağlaması amacıyla yapılan hizmet içi eğitim seminerlerinin amacına ulařmadđı, seminer sürelerinin yeterli olmadđı, seminer içeriklerinin iyi planlanmadđı yönünde görüş bildirmektedirler.

2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi İle İlgili Yapılan alışmalar

Atbaşı (2007), 6 ve 7.sınıf sosyal bilgiler derslerinde yaşanan güçlükleri belirlemek amacı ile yaptđı çalışmada, öğretmenlerin en çok

planlama ve uygulama noktasında sıkıntı çektiklerini ve bu sıkıntıların büyük bölümünün müfredattan kaynaklandığını belirtmektedir.

Altay (2009) "Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Öğretme Stillerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmada, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun geleneksel öğretim yaklaşımını temele alan öğretmen merkezli öğretim stillerini benimsedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Özmen (2010), sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerini konu alan çalışmada öğretmenlerin branş, mezun olunan bölüm, mezun olunan okul ve mesleki kıdemlerine göre görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Buna göre, vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgilerin amaç, içerik ve yöntem boyutuna yönelik görüşler konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha olumlu görüşe sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kılıç Şahin (2010), 4 ve 5.sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılması sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada katılımcı öğretmenlerin değerleri, toplum tarafından kabul edilen, davranışlara ve hayata yön veren, iyi vatandaş yetiştirmede önemli görülen unsurlar olarak tanımladığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğretmenlerin çoğunun, öğrencilerde sağlam bir kişilik yapısı oluşturmak, onları geleceğe hazırlamak ve değer yozlaşmasının önüne geçmek gibi nedenlerden dolayı değerlerin açık bir şekilde programa konmasını uygun bulduğu, ayrıca değer öğretimi sürecinde kendilerini rol-model olarak tanımladığı sonucunu elde etmiştir.

Altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmada Yavuz (2010), öğretim programı hakkında genel olarak sosyal bilgiler öğretmenleri içerisinde mezun olunan bölüme göre, cinsiyete göre, hizmet yılına göre görüş farklılıkları olduğu ve bu farklılıkların genelde olumlu yönde geliştiği sonucuna varmıştır. Programın değerlendirme ögesine ilişkin olarak öğretmenlerin, diğer öğelere göre daha olumsuz görüş sahibi oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıları ile öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin konu edildiği çalışmada Yurtseven (2010), katılan öğrencilerin %47,8'inin değiştiren, %23'ünün özümseyen, %13,8'inin ayırıştırıcı, %15,4'ünün yerleştiren tip öğrenme stilinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada öğrencilerin sosyal bilgiler başarılarına göre öğrenme stilleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farka göre, ayırıştırıcı öğrenme stiline sahip öğrencilerin sosyal bilgiler başarı notu ortalaması, değiştiren öğrenme stiline sahip öğrencilerin sosyal bilgiler başarı notu ortalamasından yüksektir.

Akşit (2011), sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretimde karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları beş başlık altında toplamıştır. Sonuç olarak öğretmenlere göre, öğrencilerin dersin öğrenci merkezli işlenmesini olumlu karşılamalarına rağmen derste her şeyi öğretmenden bekledikleri, öğretmenlerin derisi öğrenci merkezli yaklaşımlarla işlediğinde müfredatı yetiştiremediği, öğrenci merkezli yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen öğrenciye rehberlik eden role tam olarak adapte olamadıkları, dersin haftada üç saat olmasının, müfredatı yetiştirmek için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında Gürbüz

(2013), sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet içi eğitime katılım oranının oldukça düşük olduğu, sosyal bilgiler öğretim programı hakkında öğretmenlerin yarıya yakınının bilgi sahibi olduğu, geriye kalan yarısının ise öğretim programını yeteri kadar tanımadıkları, programla ilgili temel kavramları bilmedikleri sonucuna ulaşmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının hazırlanması, uygulanması, verilerin analizi ve bu süreçte yapılan istatistiksel işlemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek için tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, tutum, yetenek vb. özelliklerinin belirlendiği araştırmalardır. Tarama araştırmaları genellikle şu üç özelliğe sahiptirler (Fraenkel ve Wallen, 2006; akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011: 231):

- Büyük bir topluluğun bir konuyla ilgili görüşlerinin ya da inanç, bilgi, tutum, kaygı, ilgi vb. özelliklerinin betimlenmesi için, topluluğu temsil edebilecek insanlardan oluşan bir parçası seçilir.
- Araştırma için ihtiyaç duyulan verileri toplama süreci, veri kaynakları olan kişilere yöneltilen sorulara verilen yanıtlara dayalıdır.

- Veriler, özelliği betimlenecek topluluğun her bir bireyinden değil, bu topluluğu temsil eden bir parçasından, yani örneklemden toplanır.

Tarama araştırmalarının amacı, genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek betimleme yapmaktır. Bu tür araştırmalarda ölçülen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir (Gay, Mills ve Airasian, 2006; akt. Büyüköztürk ve diğerleri, 2011: 232)

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evreni, Balıkesir İl merkezinde bulunan tüm resmi ortaokullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Öncelikle İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden il merkezinde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sayıları alınmıştır. 2013-2014 eğitim-öğretim yılı itibarı ile Balıkesir il merkezindeki resmi ortaokullarda toplam 76 sosyal bilgiler öğretmeni görev yapmaktadır. Araştırma verilerine ulaşmak amacıyla uygulanan ve dönüt alınan ölçek sayıları Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2. Uygulanan ve Dönen Ölçek Sayısı

	Öğretmen Sayısı	Uygulanan Ölçek Sayısı	Dönen Ölçek Sayısı	
			f	%
İl Merkezi	76	72	60	78,94

Veriler incelendiğinde il merkezinde görev yapan toplam 76 öğretmenden, öğretmenin izinli olması, başka bir okulda görevlendirilmiş

olması vb. nedenlerle 72 tanesine ulaşılabildiği görülmektedir. Ancak ulaşılan öğretmenlerden 60 tanesinden dönüt alınabilmiştir. Araştırma evreninin ulaşılabirlik oranı yüksektir (%78,94) (Çizelge 2).

Araştırmada evrenin tamamına ulaşmak hedeflendiğinden örneklem alınmamıştır. Araştırmanın güvenilirliği ve sonuçları açısından daha yararlı olacağı düşünülerek, evrenin tamamına ölçek uygulanmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu bölümde araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracının hazırlanması ve verilerin toplanması sürecine ilişkin ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

3.3.1. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amacıyla bu çalışmada kullanılmak üzere 5'li Likert tipi ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde önce ilgili alanyazın taranmış, benzer çalışmalarda kullanılan ölçekler incelenmiştir. Ayrıca öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler yapılmış, konuyla ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Tüm bu çalışmaların neticesinde 45 maddeden oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Alanında uzman iki akademisyenin görüşleri çerçevesinde maddeler arasında amaca hizmet etme, cevaplama kolaylığı, anlaşılabilirlik ve kullanılabilirlik yönüyle bir eleme yapılmıştır. Sonuçta 8 maddelik kişisel bilgiler bölümünün ardından, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerini belirlemeyi hedefleyen 30 maddelik

bir ölçek hazırlanmıştır. En son aşamada bir Türkçe öğretmenin de görüşlerine başvurularak maddeler dil ve anlatım bakımından en uygun hale getirilmiştir.

Ölçekteki maddeler 5’li Likert tipinde oluşturulmuştur. Tutum belirleme araştırmalarında daha çok tercih edilen bu ölçek tipinde katılımcılar, her duruma cevap verirler. Tipik cevap seçenekleri “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Puanlama aşamasında olumlu maddelerde kesinlikle katılıyorum’a 5, katılıyorum’a 4, kararsızım’a 3, katılmıyorum’a 2, kesinlikle katılmıyorum’a 1 puan verilerek, olumsuz durumlarda ise bu sıralamanın tam tersi yapılarak puanlama yapılır. Puanlama sonucunda bireysel cevaplar toplanarak, toplam puan hesaplanır (Balcı, 2010).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersiyle ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik hazırlanan 30 madde, 4 başlık altında gruplandırılmıştır. Aşağıda ölçekte yer alan madde numaraları ilgili olduğu başlıklarla birlikte verilmiştir:

Çizelge 3. Ölçekteki Madde Numaraları ve İlgili Olduğu Başlıklar

Beşinci sınıf öğretim programı ve ders kitaplarına ilişkin maddeler	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Beşinci sınıf öğrenci özelliklerine ilişkin maddeler	10,11,12,13,14
Öğretim sürecine ilişkin maddeler	15,16,17,18,19,20,21,22,23
Beşinci sınıfların ortaokula ve öğretmenlere uyumuna ilişkin maddeler	24,25,26,27,28,29,30

Ölçeğin sonunda öğretmenlerin konuyla ilgili eklemek istedikleri görüşleri varsa yazabilecekleri açık uçlu bir soruya yer verilmiştir.

3.3.2. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Ölçeğin geçerliği için faktör analizi yoluyla yapı geçerliği çalışması yapılmıştır. Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir. Bir başka deyişle faktör analizi, ortak faktör adı verilen yeni değişkenleri ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2013).

Faktör analizi yapabilmenin ön şartı, değişkenler arasında belli bir oranda korelasyon (ilişki) bulunmasıdır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2011). Bunun için öncelikle Kaiser Mayer Oklin (KMO) ve Barlett test değerleri incelenmiştir. KMO değeri orta (.645) ve Barlett testinin p değeri (0.000) olması nedeniyle faktör analizi yapmaya uygun görülmüştür. Yapılan faktör analizi ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda 13 madde ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 17 maddeye tekrar faktör analizi yapılmış, sonuçta KMO değerinin iyi (.741), Barlett testi p değerinin (0.000) olduğu görülmüştür. Maddeler 5 faktör altında toplanmıştır. Maddeler faktör yük değerleriyle birlikte Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Faktör Analizi Sonucuna Göre Maddelerin Faktör Yük Değerleri

No	Maddeler	Faktör No				
		1	2	3	4	5
26	Beşinci sınıflar yerine, altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ederim.	,826				
25	Beşinci sınıf sosyal bilgiler derslerine branş öğretmenlerinin girmesinin başarıyı arttırdığını düşünüyorum.	,781				
29	Beşinci sınıfların yine sınıf öğretmenlerine verilmesini isterim.	,767				
30	Beşinci sınıf derslerine girmek istemem, varsa zümre arkadaşşıma vermeye çalışırım.	,669				
19	Beşinci sınıf öğrencileriyle ders işlemeyi seviyorum.	,610				
21	Beşinci sınıflarda sosyal bilgiler öğretimi konusunda hizmet içi eğitime ihtiyacım var.		,815			
15	Beşinci sınıf seviyesindeki öğrencilerin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi biliyorum.		,706			
20	Beşinci sınıflarda öğrenci seviyesine inmekte güçlük çekiyorum.		,703			
16	Beşinci sınıflarda kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgi eksikliğim var.		,696			
4	Program bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verir niteliktedir.			,870		
3	Program öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine uygundur.			,776		
5	Programın öğrencileri ileriki sınıflara tam anlamıyla hazırladığını düşünüyorum.			,768		
12	Beşinci sınıf öğrencileri yardımcı kaynakları kullanmasını bilmiyor.				,768	
24	Beşinci sınıf öğrencilerinin ilkökul öğrencileri gibi davrandığını, ortaokula uyum sağlayamadığını düşünüyorum.				,739	
10	Beşinci sınıf öğrencileri ile altı ve yedinci sınıf öğrencileri arasında soyut düşünme becerileri açısından ciddi farklılıklar olduğunu düşünüyorum.				,731	
7	Beşinci sınıf ders kitaplarında içerik çok yetersiz.					,856
8	Ders kitaplarındaki konuların ilgi çekici olmaması öğrencileri sıkıyor.					,766

Faktör analizinde her bir faktör en az iki maddeden oluşmalıdır (Durmuş ve diğerleri, 2011). Analiz sonucunda birinci faktörde 5, ikinci faktörde 4, üçüncü faktörde 3, dördüncü faktörde 3, beşinci faktörde ise 2 maddenin yer aldığı görülmektedir (Çizelge 4). Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin 0,45 ya da daha yüksek olması, seçim için iyi bir ölçüdür (Büyüköztürk, 2013). Çizelge 4 incelendiğinde, madde yük değerlerinin (,610) ile (,870) arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre maddelerin yük değerleri oldukça yüksektir. Ölçeğin toplam açıkladığı varyans ise %71,258 olarak bulunmuştur. Ölçekteki faktörlerin öz değerleri ve açıkladıkları varyans yüzdeleri Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5. Faktörlerin Özdeğerleri ve Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri

Faktör No	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Açıklanan Varyans
1	3,428	20,166	20,166
2	2,750	16,176	36,342
3	2,304	13,550	49,893
4	1,955	11,500	61,392
5	1,677	9,865	71,258

Faktör analizi sonucunda elde edilen 5 faktörün her biri ve ölçeğin tamamı için Cronbach Alfa ile güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda birinci faktörün alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=,853$, ikinci faktörün alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=,867$, üçüncü faktörün alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=,778$, dördüncü faktörün alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=,687$, beşinci faktörün alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=,648$ bulunmuştur. Ölçeğin tamamının alfa güvenilirlik katsayısı ise $\alpha=,878$ olarak hesaplanmıştır. Durmuş ve diğerleri (2011)'ne göre Cronbach Alfa değerinin 0,70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir, ancak soru sayısı az olduğunda bu sınır

0,60 ve üstü olarak kabul edilebilir. Ölçümler sonucunda gerek ölçeğin tamamının, gerekse ayrı ayrı her bir faktörün güvenilir olduğu görülmüştür (Çizelge 5).

Ölçekte yer alan faktörler altındaki maddelerin öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerini ne derece ayırt ettiğini belirlemek amacıyla hesaplanan madde toplam korelasyon değerleri Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6. Ölçek Maddelerinin Madde Toplam Korelasyonu Değerleri

Faktör	Madde Numarası	Madde Toplam Korelasyonu
Faktör 1	29	,704
Faktör 1	26	,787
Faktör 1	25	,605
Faktör 1	30	,713
Faktör 1	19	,556
Faktör 2	15	,634
Faktör 2	16	,747
Faktör 2	20	,753
Faktör 2	21	,754
Faktör 3	3	,619
Faktör 3	4	,635
Faktör 3	5	,589
Faktör 4	10	,477
Faktör 4	12	,470
Faktör 4	24	,569
Faktör 5	7	,481
Faktör 5	8	,481

Genel olarak, madde toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2013). Çizelge 6 incelendiğinde maddelerin toplam korelasyon değerlerinin ,470 ile ,787 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre maddelerin ayırt ediciliğinin yüksek ve benzer davranışı ölçmeye yönelik olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre, ölçeğin sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini belirlemede kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Ölçekte yer alan maddelerin analizi yapıldıktan sonra ölçekteki faktörler, maddelerin gruplanması açısından isimlendirilmiştir. Buna göre:

1. faktörde yer alan maddeler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf öğrencilerinin ortaokula dâhil edilmesi hakkındaki görüşleri açısından “ortaokula dâhil edilme”,
2. faktörde yer alan maddeler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıflarda öğretim yeterliliklerine ilişkin görüşleri açısından “öğretim yeterlilikleri”,
3. faktörde yer alan maddeler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili görüşleri açısından “program”,
4. faktörde yer alan maddeler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırbulunuşluk açısından 5. sınıf öğrencileri ile ilgili görüşleri açısından “hazırbulunuşluk”,
5. faktörde yer alan maddeler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili görüşleri açısından “ders kitapları” olarak isimlendirilmiştir.

3.3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmacı tarafından hazırlanan ölçek, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak gerekli iznin alınmasının ardından, 2013-2014 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında uygulanmıştır.

Uygulama sürecinde araştırmacı tarafından Balıkesir il merkezinde bulunan 22 ortaokul tek tek gezilmiş, bu okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle birebir görüşülmüştür. Öğretmenlere cevaplanmak üzere teslim edilen ölçekler, bir haftalık süre sonunda geri toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Uygulanan ölçek verilerinin analizinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Ölçeğin ilk bölümünde yer alan kişisel bilgiler ile ilgili maddeler, sınıflama ölçeğine göre düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre ulaşılan bulguların frekans ve yüzde değerleri tablolarda belirtilmiştir. Öğretmen görüşlerine ilişkin verilerin ise frekans, yüzde ve aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Hesaplanan aritmetik ortalamaların yorumlanmasında ortalama aralıkları dikkate alınmıştır. Puan aralığı katsayısı, (En yüksek değer-En düşük değer)/5 formülü kullanılarak $(5-1)/5=0.80$ olarak bulunmuştur. Buna göre aritmetik ortalama aralıkları aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

Puan Aralığı	Dereceleme
1.00-1.80	Kesinlikle Katılmıyorum
1.81-2.60	Katılmıyorum
2.61-3.40	Kararsızım
3.41-4.20	Kısmen Katılıyorum
4.21-5.00	Tamamen Katılıyorum

Belirlenen puan aralıklarına göre 3.41 ve üstü olumlu, 3.40 ve altı olumsuz kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler çözümlenirken bağımsız t-testi ve tek faktörlü varyans analizi modeli kullanılmıştır. Bağımsız gruplar için t-testi, aralarında ilişki olmayan iki grubun ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır. Tek faktörlü varyans analizi ise birbirinden bağımsız çok sayıda grup ortalaması arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2013).

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde toplanan verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilecektir.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde ölçeğin kişisel bilgiler bölümünden elde edilen veriler, çizelge ve grafiklerle gösterilmiş, ardından frekans ve yüzde değerleri çerçevesinde yorumlanmıştır.

4.1.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

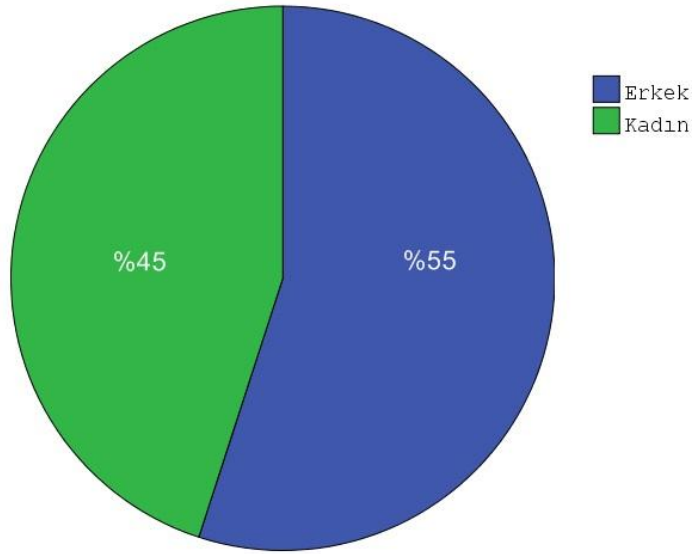
Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlere göre frekans ve yüzdeleri Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Öğretmen Sayısı	Oran (%)
Erkek	33	55,0
Kadın	27	45,0
Toplam	60	100,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarısından fazlasını %55 ile erkekler oluşturmaktadır. Geriye kalan %45 ise kadın öğretmenlerdir. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre oranlarını gösteren pasta grafiği Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği

4.1.2. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı

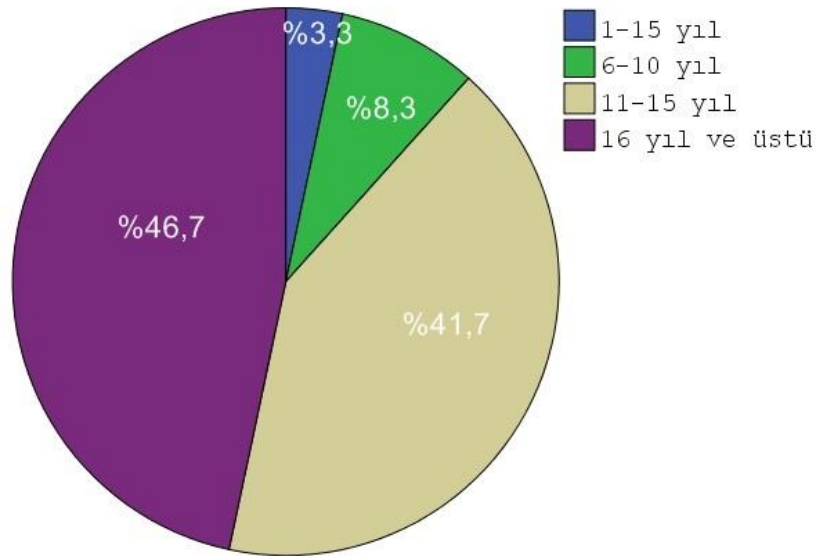
Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre frekans ve yüzdeleri Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı

Mesleki Kıdem (Yıl)	Öğretmen Sayısı	Oran (%)
Aday öğretmen	0	0
1-5 yıl	2	3,3
6-10 yıl	5	8,3
11-15 yıl	25	41,7
16 yıl ve üzeri	28	46,7
Toplam	60	100,0

Çizelge incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden yarısına yakını, %46,7 ile 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerden oluşmaktadır. %41,7’sinin ise 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Geriye kalan öğretmenlerin %8,3’ü 6-10 yıl, %3,3’ü ise 1-5 yıl mesleki kıdeme sahiptir. Buna göre Balıkesir il merkezinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun yaşça büyük, kıdemli öğretmenler olduğu, göreve yeni başlayan öğretmenlerin oranının ise çok düşük olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenler arasında 1 yılını doldurmamış, yani aday öğretmen bulunmamaktadır.

Balıkesir İl merkezinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslekteki kıdemlerine göre dağılımını gösteren pasta grafiği Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği

4.1.3. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezuniyet alanlarına göre dağılımı Çizelge 9'da gösterilmiştir.

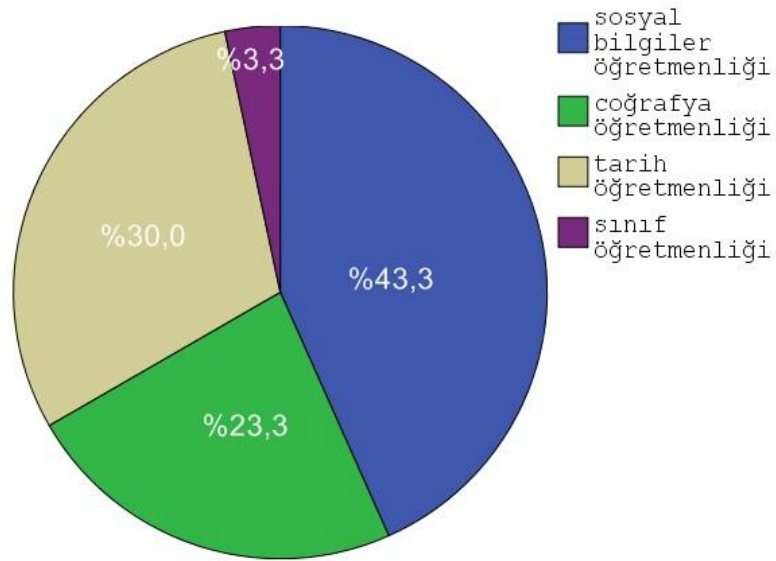
Çizelge 9. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımı

Mezuniyet Alanı	Öğretmen Sayısı	Oran (%)
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	43,3
Tarih Öğretmenliği	18	30,0
Coğrafya Öğretmenliği	14	23,3
Sınıf Öğretmenliği	2	3,3
Toplam	60	100,0

Çizelge incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakınının %43,3 ile sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %30'u tarih öğretmenliği, %23,3'ü ise coğrafya öğretmenliği

mezunudur. Bunun nedeni 1997'de getirilen 8 yıllık zorunlu eğitim neticesinde 6, 7 ve 8. sınıflardaki tarih ve coğrafya derslerinin kaldırılarak yerine sosyal bilgiler derslerinin konulmasıdır. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ilk mezunlarını 2002 yılında vermiştir. Bu süre zarfında ortaokullarda görev yapan tarih ve coğrafya öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmenliğine geçirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %3,3'ü ise sınıf öğretmenliği mezunudur. Bunun nedeni ise, 4+4+4 eğitim sistemi nedeniyle norm fazlası olma durumunu önlemek için sınıf öğretmenlerine alan değişikliği yapma hakkı verilmesidir.

Mezuniyet alanlarına göre öğretmenlerin dağılımını gösteren pasta grafiği Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği

4.1.4. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

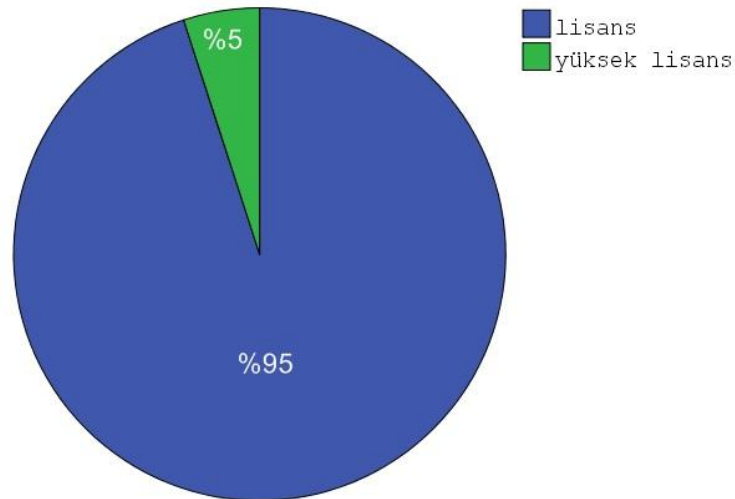
Araştırmaya katılan öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumuna göre sayı ve yüzdeleri Çizelge 10'da gösterilmiştir.

Çizelge 10. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Öğretmen Sayısı	Oran (%)
Lisans	57	95,0
Yüksek Lisans	3	5,0
Doktora	0	0,0
Toplam	60	100,0

Çizelge incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin %95'inin lisansüstü eğitim almadıkları görülmektedir. Yüksek lisans yapmış olanların oranı sadece %5'tir. Araştırmaya katılan öğretmenler arasında doktora yapmış öğretmen bulunmamaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisansüstü eğitim durumlarına göre dağılımını gösteren pasta grafiği Şekil 4'de verilmiştir.

Şekil 4. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Ait Pasta Grafiği

4.1.5. Öğretmenlerin Derse Girdikleri Sınıflara Göre Dağılımı

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri konu edildiği için araştırmaya katılan öğretmenlerin daha önce 5.sınıf derslerine girip girmediği önem arz etmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlere bu amaçla iki soru yöneltilmiştir:

Daha önce 5.sınıf derslerine girdiniz mi? sorusuna verilen yanıtların dağılımı

Çizelge 11. Daha önce 5.sınıf derslerine girdiniz mi? sorusuna verilen yanıtların dağılımı

Yanıt	Öğretmen Sayısı	Oran (%)
Evet	55	91,7
Hayır	5	8,3
Toplam	60	100,0

Çizelge 11’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını %91,7 ile daha önce 5.sınıf sosyal bilgiler dersine girmiş olduğunu ifade etmektedir. %8,3’lük kesim ise 5.sınıf sosyal bilgiler dersine hiç girmediğini ifade etmektedir. Bu durumun nedeni, 5.sınıf sosyal bilgiler derslerinin branş öğretmenleri tarafından verilmesinin henüz ikinci yılında olunmasıdır. Ayrıca özellikle ikili öğretim yapılan okullarda genellikle sabah 7 ve 8.sınıflar, öğleden sonra ise 5 ve 6.sınıflar eğitim görmektedir. Dolayısıyla bazı öğretmenler sabah, bazıları ise öğleden sonra öğretim yapmaktadır.

Şu an hangi sınıfların derslerine giriyorsunuz? sorusuna verilen yanıtların dağılımı

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2013-2014 eğitim-öğretim yılında derse girdikleri sınıflara ilişkin veriler Çizelge 12’de sunulmuştur.

Çizelge 12. Şu an hangi sınıfların derslerine giriyorsunuz? sorusuna verilen yanıtların dağılımı

Sınıf	Derse Giren Öğretmen	
	Sayı	Oran (%)
5	35	58,3
6	33	55,0
7	27	45,0
8	35	58,3

Öğretmenlerin %58,3’ü 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 5.sınıf derslerine girdiğini belirtmiştir (Çizelge 12). Oysa Çizelge 11’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin %91,7’si 5. sınıf sosyal bilgiler

dersine daha önce girmiş olduğunu ifade etmektedir. O halde öğretmenlerden bir kısmı, yeni eğitim sisteminin ilk defa uygulandığı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 5.sınıf derslerine girmiş, ancak bu yıl girmemektedir.

Çizelge incelendiğinde öğretmenlerin %55'inin 6.sınıf, %45'inin 7.sınıf, %58,3'ünün ise 8.sınıf derslerine girdiği görülmektedir (Çizelge 12).

4.1.6. Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programıyla ilgili hizmet içi eğitime katılma durumlarına göre dağılımı Çizelge 13'de gösterilmiştir.

Çizelge 13. Öğretmenlerin 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumlarına Göre Dağılımı

Katılma durumu	Öğretmen Sayısı	Oran (%)
Evet	6	10,0
Hayır	54	90,0
Toplam	60	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sadece %10'u 5.sınıf sosyal bilgiler öğretim programıyla ilgili hizmet içi eğitim aldığını ifade etmektedir. %90'ı ise hizmet içi eğitim almamıştır (Çizelge 13). Bu tür hizmet içi eğitimler genellikle il milli eğitim müdürlükleri bünyesinde verilmektedir. Dolayısıyla hizmet içi

eğitim aldđđını ifade eden 6 öğretmenin başka bir ilde eğitime katılmış ve Balıkesir'e yeni tayin olmuş olması muhtemeldir.

4.2. Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Yeni eğitim sisteminde (4+4+4) 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili sosyal bilgiler ğretmenlerinin görüşlerinin dağılımını belirlemek için her bir faktör açısından aritmetik ortalama ($\bar{X}$), frekans (f), yüzde (%) ve standart sapma (SS) değerleri hesaplanmıştır.

Ölçeğin geneline bakıldığında sosyal bilgiler ğretmenlerinin yeni eğitim sisteminde 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinin genel itibariyle olumsuz olduğu, ortalamanın düşük olduğu ($\bar{X}=3,11$ SS=,68) söylenbilir.

4.2.1. Birinci Faktöre İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ğretmenlerinin 5.sınıf ğrencilerinin ortaokula dâhil edilmesine ilişkin görüşlerinin dağılımına ait değerler izelge 14'de sunulmuştur.

Çizelge 14. Öğretmenlerin Birinci Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler	f	Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS				
		%	%	%	%	%						
19-Beşinci sınıf öğrencileriyle ders işlemeyi seviyorum.	28	46,7	24	40,0	3	5,0	4	6,7	1	1,7	4,23	,94
25-Beşinci sınıf sosyal bilgiler derslerine branş öğretmenlerinin girmesinin başarıyı arttırdığını düşünüyorum.	26	43,3	17	28,3	6	10,0	6	10,0	5	8,3	3,88	1,30
26-Beşinci sınıflar yerine, altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ederim.*	13	21,7	13	21,7	6	10,0	18	30,0	10	16,7	2,98	1,44
29-Beşinci sınıfların yine sınıf öğretmenlerine verilmesini isterim.*	13	21,7	10	16,7	11	18,3	11	18,3	15	25,0	3,08	1,49
30-Beşinci sınıf derslerine girmek istemem, varsa zümre arkadaşşıma vermeye çalışırım.*	5	8,3	9	15,0	0	0,0	29	48,3	17	28,3	3,73	1,26
Genel											3,58	1,03

*Ters kodlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokullara dâhil edilmesine ilişkin görüşlerini içeren birinci faktör, 5 maddeden oluşmaktadır. Bu faktör içerisinde katılımın en yüksek olduğu madde, “Beşinci sınıf öğrencileriyle ders işlemeyi seviyorum.” maddesidir ($\bar{X}=4,23$). Maddeye öğretmenlerin %46,7’sinin “tamamen katılıyorum”, %40’ının ise “kısmen katılıyorum” ifadeleriyle olumlu görüş bildirdiği görülmektedir (Çizelge 14). Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencileriyle ders işlemeyi sevindikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin “Beşinci sınıf sosyal bilgiler derslerine branş öğretmenlerinin girmesinin başarıyı arttırdığını düşünüyorum.” maddesine ($\bar{X} = 3,88$) ortalamayla katıldıkları, %43,3’ünün “tamamen katılıyorum”, %28,3’ünün ise “kısmen katılıyorum” yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinin kendileri tarafından verilmesinin başarıyı arttırdığını düşünmektedirler. Bir başka deyişle, bu konuda sınıf öğretmenlerinden daha başarılı oldukları yönünde görüş belirtmişlerdir (Çizelge 14).

Birinci faktör içerisinde yer alan maddelerden en düşük ortalama, “Beşinci sınıflar yerine, altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ederim.” maddesine aittir ($\bar{X} = 2,98$). Ters yönde çalışan bu maddeye öğretmenlerin %16,7’si “kesinlikle katılmıyorum”, %30’u “katılmıyorum” yönünde görüş belirtirken; %21,7’si “tamamen katılıyorum”, yine %21,7’si ise “katılıyorum” yönünde görüş belirtmişlerdir. Kararsızların oranı ise %10’dur. Öğretmenler bu ifadeye genel olarak katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak “Beşinci sınıflar yerine, altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ederim.” ifadesine katılanların oranı da yadsınamayacak kadar önemlidir. “Tamamen katılıyorum” ve “kısmen katılıyorum” ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerin toplamda %43,4’ünün beşinci sınıflar yerine altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ettiği görülmektedir (Çizelge 14).

Öğretmenlerin “Beşinci sınıfların yine sınıf öğretmenlerine verilmesini isterim.” maddesine ($\bar{X} = 3,08$) ortalamayla katılmadıkları görülmektedir. Ters yönde çalışan bu maddeye öğretmenlerin %25’i “kesinlikle katılmıyorum”, %18,3’ü “katılmıyorum” yönünde görüş bildirirken; %21,7’si “tamamen katılıyorum”, %16,7’si ise “kısmen katılıyorum” yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu maddede kararsızların oranı oldukça yüksektir (%18,3). Buna göre maddeye olumlu yönde görüş bildirenlerle, olumsuz yönde görüş bildirenlerin oranı oldukça yakındır (Çizelge 14).

Birinci faktör içerisindeki bir diğer ters ifade, “Beşinci sınıf derslerine girmek istemem, varsa zümre arkadaşına vermeye çalışırım.” maddesidir. Bu maddeye öğretmenlerin %28,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %48,3’ü ise “katılmıyorum” ifadesiyle yüksek oranla katılmadıklarını belirtmiştir ($\bar{X}=3,73$). Öğretmenlerin %8,3’ü “tamamen katılıyorum”, %15’i ise “katılıyorum” yönünde görüş bildirmiştir (Çizelge 14).

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokullara dâhil edilmesine genel itibariyle olumlu baktıkları ($\bar{X}=3,58$), 5. sınıflarla ders işlemeyi sevdiğini, 5.sınıf sosyal bilgiler derslerinin kendileri tarafından verilmesinin başarıyı arttırdığını düşündükleri söylenebilir. Ancak sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemli bir kısmının da beşinci sınıflar yerine altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ettikleri ifade edilebilir (Çizelge 14).

4.2.2. İkinci Faktöre İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıflarda öğretim yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin dağılımına ait değerler Çizelge 15’de sunulmuştur.

Çizelge 15. Öğretmenlerin İkinci Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler	f	Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
15-Beşinci sınıf seviyesindeki öğrencilerin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi biliyorum.	13	34	4	7	2	3,81	1,01	
	% 21,7	56,7	6,7	11,7	3,3			

Çizelge 15-devam

Maddeler	f	Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
16-Beşinci sınıflarda kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgi eksikliğim var.*	f	5	25	6	19	5	2,90	1,18
	%	8,3	41,7	10,0	31,7	8,3		
20-Beşinci sınıflarda öğrenci seviyesine inmekte güçlük çekiyorum.*	f	4	21	3	21	11	3,23	1,29
	%	6,7	35,0	5,0	35,0	18,3		
21-Beşinci sınıflarda sosyal bilgiler öğretimi konusunda hizmet içi eğitime ihtiyacım var.*	f	7	16	7	22	8	3,13	1,28
	%	11,7	26,7	11,7	36,7	13,3		
Genel							3,27	1,01

*Ters kodlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıflarda öğretim yeterliliklerine ilişkin görüşlerini içeren ikinci faktörde öğretmenlerin genel itibariyle olumsuz tutum puanına sahip olduğu görülmektedir ($\bar{X}=3,27$). Ancak bu faktörde yer alan 4 maddenin 3'ü olumsuz ifadedir. Faktör içinde yer alan maddelerden en yüksek ortalama “Beşinci sınıf seviyesindeki öğrencilerin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi biliyorum.” maddesine aittir ($\bar{X}=3,81$). Bu maddeye öğretmenlerin %21,7’si “tamamen katılıyorum”, %56,7’si ise “kısmen katılıyorum” yönünde olumlu puan vermiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, beşinci sınıf öğrencilerinin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi bildiklerini belirtmektedir (Çizelge 15).

“Beşinci sınıflarda kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgi eksikliğim var.” maddesi bu faktör içinde ($\bar{X}=2,90$) ile en düşük ortalamaya sahiptir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin %8,3’ü “tamamen katılıyorum”,

%41,7'lik önemli bir kesim ise “kısmen katılıyorum” yönünde görüş bildirmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bölümü, beşinci sınıflarla ders işlerken kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgi eksikliği olduğunu ifade etmektedir (Çizelge 15).

İkinci faktör içerisindeki bir diğer olumsuz ifade, “Beşinci sınıflarda öğrenci seviyesine inmekte güçlük çekiyorum.” maddesidir. Öğretmenlerin %35'i “katılmıyorum”, %18,3'ü ise “kesinlikle katılmıyorum” yönünde görüş belirtmiştir. Ancak sosyal bilgiler öğretmenlerinin %6,7'si tamamen katılıyorum , %35'lik önemli bir bölümü ise “katılıyorum” yönünde görüş bildirmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemli bir kısmının, beşinci sınıflarda öğrenci seviyesine inmekte güçlük çektiği söylenebilir (Çizelge 15).

“Beşinci sınıflarda sosyal bilgiler öğretimi konusunda hizmet içi eğitime ihtiyacım var.” maddesine öğretmenlerin %11,7'si “tamamen katılıyorum”, %26,7'si ise “kısmen katılıyorum” yönünde görüş bildirmiştir. %36,7'lik önemli bir kesim “katılmıyorum”, %13,3'lük bir kesim ise “kesinlikle katılmıyorum” ifadesini kullanmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu hizmet içi eğitime ihtiyacı olmadığını belirtirken, yadsınamayacak kadar önemli bir bölümü ise hizmet içi eğitime ihtiyaç hissetmektedir (Çizelge 15).

Sonuç olarak, ikinci faktöre ilişkin yapılan değerlendirmelere göre; araştırmaya katılan öğretmenlerin 5.sınıf seviyesindeki öğrencilerin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi bildiklerini düşündükleri görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bölümü 5.sınıflarda kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgi eksikliği olduğunu, önemli bir kısmının 5.sınıflarda öğrenci seviyesine inmekte güçlük çektiği ve hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğu söylenebilir (Çizelge 15).

4.2.3. Üçüncü Faktöre İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi 5.sınıf öğretim programına ilişkin görüşlerinin dağılımına ait değerler Çizelge 16'da sunulmuştur.

Çizelge 16. Öğretmenlerin Üçüncü Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
		f	%	f	%	f		
3-Program öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine uygundur.	f	11	32	7	9	1	3,71	,99
	%	18,3	53,3	11,7	15,0	1,7		
4-Program bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verir niteliktedir.	f	12	33	8	5	2	3,80	,97
	%	20,0	55,0	13,3	8,3	3,3		
5-Programın öğrencileri ileriki sınıflara tam anlamıyla hazırladığını düşünüyorum.	f	7	31	8	13	1	3,50	1,01
	%	11,7	51,7	13,3	21,7	1,7		
Genel							3,67	,82

Üçüncü faktör altında üç madde yer almaktadır. En yüksek ortalamaya ($\bar{X}=3,80$) ile “Program bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verir niteliktedir.” maddesi sahiptir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %20’si “tamamen katılıyorum”, %55’i ise “kısmen katılıyorum” yönünde görüş

belirtmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğretim programı ile ilgili olumlu görüşe sahip olduğu söylenebilir (Çizelge 16).

Öğretmenlerin “Program öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine uygundur.” maddesi ile ilgili görüşleri olumludur ($\bar{X}=3,71$). Bu maddeye sosyal bilgiler öğretmenlerinin %18,3’ü “tamamen katılıyorum”, %53,3’ü ise “kısmen katılıyorum” yönünde olumlu görüş belirtmiştir (Çizelge 16).

Üçüncü faktör altında en düşük ortalama “Programın öğrencileri ileriki sınıflara tam anlamıyla hazırladığını düşünüyorum.” maddesine aittir ($\bar{X}=3,50$). Bu maddeye öğretmenlerin %11,7’si “tamamen katılıyorum”, %51,7’si ise “kısmen katılıyorum” yönünde olumlu görüş bildirmiştir (Çizelge 16).

Sonuç olarak araştırmadan elde edilen verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim programına ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir. Üçüncü faktör içerisinde ters ifade yer almamaktadır (Çizelge 16).

4.2.4. Dördüncü Faktöre İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırbulunuşluk açısından 5.sınıf öğrencileri ile ilgili görüşlerine ilişkin görüşlerinin dağılımına ait değerler Çizelge 17’de sunulmuştur.

Çizelge 17. Öğretmenlerin Dördüncü Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
		f	%	f	%	f		
10-Beşinci sınıf öğrencileri ile altı ve yedinci sınıf öğrencileri arasında soyut düşünme becerileri açısından ciddi farklılıklar olduğunu düşünüyorum.*	f	28	24	2	6	0	1,76	,92
	%	46,7	40,0	3,3	10,0	0,0		
12-Beşinci sınıf öğrencileri yardımcı kaynakları kullanmasını bilmiyor.*	f	10	32	2	14	2	2,43	1,12
	%	16,7	53,3	3,3	23,3	3,3		
24-Beşinci sınıf öğrencilerinin ilkokul öğrencileri gibi davrandığını, ortaokula uyum sağlayamadığını düşünüyorum.*	f	28	23	2	5	2	1,83	1,06
	%	46,7	38,3	3,3	8,3	3,3		
Genel							2,01	,81

*Ters kodlanmıştır.

Faktörler içinde en düşük ortalamaya ($\bar{X}=2,01$) sahip dördüncü faktör içerisinde 3 tane olumsuz madde yer almaktadır. Faktör içerisinde en düşük ortalama 10.maddeye aittir ($\bar{X}=1,76$). Bu maddeye çalışmaya katılan öğretmenlerin %46,7'si "tamamen katılıyorum", %40'ı ise "kısmen katılıyorum" yönünde görüş bildirmiştir. Buna göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamına yakını, 5.sınıf öğrencileriyle 6 ve 7.sınıf öğrencileri arasında soyut düşünme becerileri açısından ciddi farklılıklar olduğunu düşünmektedir (Çizelge 17).

"Beşinci sınıf öğrencilerinin ilkokul öğrencileri gibi davrandığını, ortaokula uyum sağlayamadığını düşünüyorum." maddesi ($\bar{X}=1,83$)

ortalamayla ikinci düşük ortalamaya sahiptir. Öğretmenlerin %46,7'si "tamamen katılıyorum", %38,3'ü ise "kısmen katılıyorum" yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, çalışmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını 5. sınıf öğrencilerinin ilkokul öğrencileri gibi davrandığını, ortaokula uyum sağlayamadığını düşünmektedir (Çizelge 17).

Dördüncü faktör içerisinde 12. maddeye bakıldığında öğretmenlerin maddeye ilişkin olumsuz görüşe sahip olduğu görülmektedir ($\bar{X}=2,43$). Buna göre, çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bölümü, 5.sınıf öğrencilerinin yardımcı kaynakları kullanmayı bilmediğini ifade etmektedir (Çizelge 17).

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırbulunuşluk açısından 5.sınıf öğrencileri ile ilgili görüşleri genel itibariyle olumsuzdur ($\bar{X}=2,43$). Öğretmenler 5.sınıf öğrencileriyle 6 ve 7.sınıf öğrencileri arasında soyut düşünme becerileri açısından ciddi farklılıklar olduğunu, öğrencilerin davranışsal açıdan ortaokula uyum sağlayamadığını, yardımcı kaynakları kullanmayı bilmediklerini belirtmektedir (Çizelge 17).

4.2.5. Beşinci Faktöre İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf ders kitapları ile ilgili görüşlerinin dağılımına ait değerler Çizelge 18'de sunulmuştur.

Çizelge 18. Öğretmenlerin Beşinci Faktöre İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
		f	%	f	%	f		
7-Beşinci sınıf ders kitaplarında içerik çok yetersiz.*	f	13	23	1	20	3	2,61	1,29
	%	21,7	38,3	1,7	33,3	5,0		
8-Ders kitaplarındaki konuların ilgi çekici olmaması öğrencileri sıkıyor.*	f	17	26	3	12	2	2,26	1,17
	%	28,3	43,3	5,0	20,0	3,3		
Genel							2,44	1,06

*Ters kodlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf ders kitapları ile ilgili görüşlerinin yer aldığı beşinci faktör içerisinde 2 adet olumsuz madde yer almaktadır. 7 numaralı maddeye ait verilere göre öğretmenler, 5.sınıf ders kitaplarının içeriğini yetersiz bulmaktadır ($\bar{X}=2,61$). Sosyal bilgiler öğretmenleri bu maddeye %21,7 oranla “tamamen katılıyorum”, %38,3 oranla “kısmen katılıyorum” yönünde görüş belirtmiştir (Çizelge 18).

“Ders kitaplarındaki konuların ilgi çekici olmaması öğrencileri sıkıyor.” ifadesine öğretmenlerin %28,3’ü “tamamen katılıyorum”, %43,3’ü ise “kısmen katılıyorum” yönünde görüş belirtmiştir (Çizelge 18).

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf ders kitapları ile ilgili görüşlerinin olumsuz olduğu görülmektedir ($\bar{X} =2,44$). Verilere göre çalışmaya katılan öğretmenler, ders kitaplarında içeriğin yetersiz olduğunu,

konuların ilgi çekici olmaması nedeniyle öğrencilerin sıkıldığını belirtmektedir (Çizelge 18).

4.3. Öğretmenlerin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinin cinsiyet değişkenine ilişkin t-testi değerleri Çizelge 19'da sunulmuştur.

Çizelge 19. Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
1.faktör-ortaokula dâhil edilme	Erkek	33	3,57	1,01	-,062	,343*
	Kadın	27	3,59	1,07		
2.faktör-öğretim yeterlilikleri	Erkek	33	3,34	1,01	,588	,899*
	Kadın	27	3,18	1,03		
3.faktör-program	Erkek	33	3,81	,89	1,529	,355*
	Kadın	27	3,49	,71		
4.faktör-hazırbulunuşluk	Erkek	33	1,91	,72	-,964	,219*
	Kadın	27	2,12	,92		
5.faktör-ders kitapları	Erkek	33	2,50	1,06	,467	,934*
	Kadın	27	2,37	1,07		
Tüm ölçek	Erkek	33	3,14	,66	,380	,493*
	Kadın	27	3,07	,72		

*p>,05

Çizelge incelendiğinde, ölçeğin tamamında ve ayrı ayrı her bir faktörde sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin ortalamasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p>,05). Cinsiyet değişkeni açısından ölçeğin tamamında hem erkek ($\bar{X}=3,14$), hem de kadın ($\bar{X}=3,07$) öğretmenlerin görüşlerinin olumsuz olduğu görülmektedir (Çizelge 19).

5.sınıf öğrencilerinin ortaokullara dâhil edilmesine ilişkin birinci faktörde hem kadın ($\bar{X}=3,59$), hem de erkek öğretmenlerin ($\bar{X}=3,57$) görüşlerinin olumlu olduğu, aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>,05$) (Çizelge 19).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıflarda öğretim yeterliliklerinin incelendiği ikinci faktörde hem kadın ($\bar{X}=3,18$), hem de erkek öğretmenlerin ($\bar{X}=3,34$) görüşlerinin olumsuz olduğu, aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>,05$) (Çizelge 19).

Sosyal bilgiler dersi 5.sınıf öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği üçüncü faktörde hem kadın ($\bar{X}=3,49$), hem de erkek öğretmenlerin ($\bar{X}=3,81$) görüşlerinin olumlu olduğu, aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>,05$) (Çizelge 19).

Beşinci sınıf öğrencilerinin hazırbulunuşluk özelliklerine ilişkin görüşlerin yer aldığı dördüncü faktörde hem erkek ($\bar{X} =1,91$), hem de kadın ($\bar{X}=2,12$) öğretmenlerin görüşlerinin olumsuz olduğu, aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>,05$) (Çizelge 19).

5.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin yer aldığı beşinci faktörde hem kadın ($\bar{X}=2,37$), hem de erkek öğretmenlerin ($\bar{X}=2,50$) görüşlerinin olumsuz olduğu, aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>,05$) (Çizelge 19).

Öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılması için yapılan t-testi sonucunda ölçeğin tamamı ve alt boyutlarında, kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula dâhil edilmesi ve 5.sınıf öğretim programına ilişkin görüşlerde hem kadın, hem erkek öğretmenler olumlu tutuma sahiptir (Çizelge 19).

Beşinci sınıflarda öğretim yeterlilikleri, 5.sınıf öğrencilerinin hazırbulunuşluk özellikleri ve 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin faktörlerde ise hem kadın, hem erkek öğretmenlerin görüşlerinin olumsuz olduğu belirlenmiştir (Çizelge 19).

Yapılan analiz sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenleri arasında ölçeğin tamamı ve tüm faktörlerde cinsiyet değişkeni açısından herhangi bir anlamlı farklılık belirlenmemiştir (Çizelge 19).

4.4. Öğretmenlerin Görüşlerinin Mesleki Kıdem Açısından Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, mesleki kıdem değişkeni açısından 4 grupta sınıflandırılmıştır. Ancak 1-5 yıl ve 6-10 yıl kıdem gruplarında toplamda sadece 7 kişi olması nedeniyle, analiz sonuçlarının geçerlik ve güvenilirliği açısından grupların birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenler 1-15 yıl, 16 yıl ve üstü olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Test sonuçları çizelge 20’de sunulmuştur.

Çizelge 20. Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

	Kıdem	N	$\bar{X}$	SS	t	p
1.faktör-ortaokula dâhil edilme	1-15 yıl	32	3,76	1,01	1,445	,984*
	16 yıl ve üstü	28	3,37	1,04		
2.faktör-öğretim yeterlilikleri	1-15 yıl	32	3,35	1,02	,655	,754*
	16 yıl ve üstü	28	3,17	1,01		
3.faktör-program	1-15 yıl	32	3,68	,95	,152	,117*
	16 yıl ve üstü	28	3,65	,66		
4.faktör-hazırbulunmuşluk	1-15 yıl	32	2,02	,88	,098	,558*
	16 yıl ve üstü	28	2,00	,74		
5.faktör-ders kitapları	1-15 yıl	32	2,45	1,18	,089	,057*
	16 yıl ve üstü	28	2,42	,92		
Tüm ölçek	1-15 yıl	32	3,19	,69	,935	,586*
	16 yıl ve üstü	28	3,02	,67		

*p>,05

Ölçeğin genelinde, özellikle de öğretim yeterlilikleri ve ortaokula dâhil edilme konusunda 1-15 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin daha olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir. Ancak test sonucunda gerek ölçeğin tamamı, gerekse alt boyutlarda mesleki kıdem açısından öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>,05)(Çizelge 20).

4.5. Öğretmen Görüşlerinin Mezuniyet Alanı Açısından Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan öğretmenler, mezuniyet alanı değişkeni açısından 4 grupta toplanmaktadır. Ancak sınıf öğretmenliği mezunu sadece 2 kişi olması nedeniyle, sınıf öğretmenliği mezunları analizin geçerlik ve güvenilirliği açısından analiz dışı bırakılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinin mezuniyet alanı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için önce varyansların homojenliği test edilmiştir. Bu amaçla yapılan Levene testi sonuçları Çizelge 21’de sunulmuştur.

Çizelge 21. Öğretmen Görüşlerinin Mezuniyet Alanı Açısından Levene Testi Sonuçları

	Mezuniyet Alanı	N	$\bar{X}$	SS	p
1.faktör- ortaokula dâhil edilme	1-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	3,88	1,02	,912*
	2-Coğrafya Öğretmenliği	14	3,57	,95	
	3-Tarih Öğretmenliği	18	3,16	1,06	
2.faktör- öğretim yeterlilikleri	1-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	3,45	,89	,510*
	2-Coğrafya Öğretmenliği	14	3,14	1,01	
	3-Tarih Öğretmenliği	18	2,97	1,11	
3.faktör- program	1-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	3,82	,72	,425*
	2-Coğrafya Öğretmenliği	14	3,71	,55	
	3-Tarih Öğretmenliği	18	3,27	,97	
4.faktör- hazırbulunuşluk	1-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	2,21	,93	,204*
	2-Coğrafya Öğretmenliği	14	1,95	,86	
	3-Tarih Öğretmenliği	18	1,75	,55	
5.faktör- ders kitapları	1-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	2,46	1,13	,518*
	2-Coğrafya Öğretmenliği	14	2,64	,90	
	3-Tarih Öğretmenliği	18	2,16	1,07	
Tüm ölçek	1-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	26	3,31	,69	,876*
	2-Coğrafya Öğretmenliği	14	3,10	,63	
	3-Tarih Öğretmenliği	18	2,77	,63	

*p>,05

Levene testi sonuçlarına göre bütün faktörler ve ölçeğin tamamında varyansların homojen olduğu ($p>,05$) belirlenmiştir (Çizelge 21). Daha sonra tüm faktörler ve ölçeğin tamamı için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen istatistiksel değerler Çizelge 22’de sunulmuştur.

Çizelge 22. Öğretmen Görüşlerinin Mezuniyet Alanı Açısından Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd.	Kareler Ortalaması	F	p	Farklılık
1.faktör-ortaokula dâhil edilme	Gruplar Arası	5,487	2	2,743	2,618	,082*	
	Gruplar İçi	57,622	55	1,048			
	Toplam	63,109	57				
2.faktör-öğretim yeterlilikleri	Gruplar Arası	2,583	2	1,291	1,301	,280*	
	Gruplar İçi	54,578	55	,992			
	Toplam	57,161	57				
3.faktör-program	Gruplar Arası	3,275	2	1,638	2,696	,076*	
	Gruplar İçi	33,408	55	,607			
	Toplam	36,684	57				
4.faktör-hazırbulunuşluk	Gruplar Arası	2,302	2	1,151	1,710	,190*	
	Gruplar İçi	37,023	55	,673			
	Toplam	39,326	57				
5.faktör-ders kitapları	Gruplar Arası	1,893	2	,947	,837	,438*	
	Gruplar İçi	62,176	55	1,130			
	Toplam	64,069	57				
Tüm ölçek	Gruplar Arası	3,051	2	1,525	3,506	,037**	1>3
	Gruplar İçi	23,926	55	,435			
	Toplam	26,976	57				

*p>,05

**p<,05

Çizelge incelendiğinde ölçek genelinde ($p<0,05$) olduğundan anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. 1, 2, 3, 4 ve 5.faktörlerde ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Ölçeğin genelinde hangi gruplar arasında farklılık olduğunun tespiti için Tukey ve LSD (Least Significant) testi yapılmıştır. Test sonucunda sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu öğretmenler ile tarih öğretmenliği mezunları arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmenler ($\bar{X}=3,37$), tarih öğretmenliği mezunlarına ($\bar{X}=2,77$) göre daha olumlu tutuma sahiptir (Çizelge 22). Buna göre sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarının tarih öğretmenliği mezunlarına göre 5.sınıf öğrencilerine daha iyi uyum sağladığı söylenebilir.

4.6. Açık Uçlu Soruya İlişkin Bulgular

Veri toplama aracının sonuna eklenen “Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersiyle ilgili eklemek istediğiniz olumlu ya da olumsuz görüşleriniz varsa lütfen yazınız” bölümüne ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan 60 sosyal bilgiler öğretmeninden 18’i ölçeğin açık uçlu bölümüne düşüncelerini eklemiştir. 18 öğretmenin görüşlerine ilişkin veriler Çizelge 23’de sunulmuştur.

Çizelge 23. Açık Uçlu Soruya İlişkin Bulgular

Öğretmen sayısı	Görüş
10	Ders kitaplarında içerik yetersiz, 6 ve 7.sınıf konularından bir kısmı 5.sınıflara kaydırılmalıdır.
8	5.sınıfların ortaokullara verilmesi yanlıştır. 1 yıl daha sınıf öğretmenleri tarafından eğitilmesi daha uygundur.

Çizelgede görüldüğü gibi açık uçlu bölüme görüşlerini ekleyen 18 öğretmenin 10’u ders kitaplarında içeriğin yetersiz olduğunu, 6 ve 7.sınıflarda ise içeriğin yoğun olması nedeniyle zaman sıkıntısı yaşadıklarını ifade etmektedir. Görüş ekleyen öğretmenler, 6 ve 7. sınıflarda yer alan konuların bir kısmının 5.sınıflara kaydırılmasının uygun olacağını düşünmektedir (Çizelge 23). Bu konuda ifade edilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Beşinci sınıf ders kitaplarında içerik çok boş. Sınıf öğretmenleri seviyesinde hazırlanmış. 6.sınıf konularından bir kısmı 5'lere kaydırılabilir.”

“Ders kitaplarında içerik çok yetersiz. 6 ve 7.sınıflarda ise konuları yetiştiremiyoruz. 6 ve 7.sınıf konularından bir kısmı 5.sınıflara kaydırılmalıdır.”

Araştırmanın bu bulgusu, Atbaşı (2007)'nin 6 ve 7.sınıf konularının yoğun ve öğretmenlerin konuları yetiştirmekte güçlük çektiği bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Görüşlerini belirten 8 öğretmen ise 5.sınıf öğrencilerinin soyut konuları kavramakta zorlandığını, 1 yıl daha sınıf öğretmenleri tarafından eğitilmeleri gerektiğini, 5.sınıfların ortaokullara dâhil edilmesinin yanlış olduğunu belirtmiştir (Çizelge 23). Bu konuda ifade edilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Beşinci sınıf öğrencileri ilkokul öğrencileri gibi davranıyorlar. Beşinci sınıflar yeniden sınıf öğretmenlerine verilmelidir.”

“Beşinci sınıfların ortaokullara verilmesini yanlış buluyorum. Ortaokullara uyum sağlayamıyorlar.”

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgular kısmındaki verilerin analiziyle ortaya çıkan sonuçlara yer verilmiştir. Ayrıca araştırma süreci ve sonucu doğrultusunda bazı önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmanın sonuç kısmında analiz edilen veriler çerçevesinde belli sonuç ifadelerine yer verilmiştir. Sonuç ifadeleri öncelikle meddeler halinde sıralanmış, ardından bu maddelerin açıklaması yapılmıştır.

Araştırma sonuçları şu şekilde maddelendirilmiştir:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula dâhil edilmesiyle ilgili genel olarak olumlu tutuma sahip olduğu, ancak öğretmenlerin büyük kısmının 5.sınıflar yerine 6 ve 7.sınıflarla ders işlemeyi tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 14).
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıflarda öğretim yeterlilikleri ile ilgili görüşlerinin genel itibariyle olumsuz olduğu, öğretmenlerin önemli bir

kısımının 5.sınıf öğrencilerinin seviyesine inmekte güçlük çektiği, hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 15).

3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi 5.sınıf öğretim programı ile ilgili olumlu görüşlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 16).
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler kitaplarında içeriğin yetersiz, konuların ilgi çekici olmadığı yönünde görüşlere sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Çizelge 17).
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin soyut düşünme yönüyle 6 ve 7.sınıf öğrencilerinden çok farklı olduğu, öğrencilerin davranışsal açıdan ortaokula uyum sağlayamadığı, yardımcı kaynakları kullanmayı bilmediği yönünde görüşlere sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Çizelge 18).
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinin karşılaştırılmasına göre;
  - Öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik görüşleri cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Çizelge 19).
  - Öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik görüşleri mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Çizelge 20).
  - Öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerinin mezuniyet alanlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, tarih öğretmenliği mezunlarının tutum puanları ortalamasının ($\bar{X}=2,77$), sosyal bilgiler öğretmenliği ($\bar{X}=3,31$) mezunlarına göre oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 22).

Bulgulara göre, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri 5.sınıf öğrencilerinin ortaokullara dâhil edilmesini uygun bulmakta, onlarla ders

işlemeyi sevmekte ve 5.sınıf sosyal bilgiler dersinin sınıf öğretmenleri yerine branş öğretmenleri tarafından verilmesinin başarıyı arttırdığını düşünmektedir. Ancak öğretmenlerin %43,4 oranla yarısına yakını, seçme şansı olsa 5.sınıflar yerine 6 ve 7.sınıflarla ders işlemeyi tercih edeceğini belirtmektedir (Çizelge 14).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin hazırbulunuşluk özellikleri ile ilgili görüşleri ise olumsuzdur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %86,7 ile tamamına yakını 5.sınıf öğrencilerinin soyut düşünme becerileri açısından 6 ve 7.sınıflardan çok farklı olduğunu ifade etmektedir. Öğretmenlerin %85'i ise 5.sınıf öğrencilerinin ilkökul öğrencileri gibi davrandıklarını, ortaokula uyum sağlayamadıklarını düşünmektedir (Çizelge 18).

Araştırmaya katılan öğretmenler, 5.sınıf seviyesindeki öğrencilerin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi bildiklerini, ancak 5.sınıf derslerinde kullanılacak yöntemlerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, öğrenci seviyesine inmekte güçlük çektiklerini ifade etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin %38,4'ü 5.sınıflarda sosyal bilgiler öğretimi konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir (Çizelge 15).

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler dersi 5.sınıf öğretim programı ile ilgili olumlu görüşlere sahiptir. Bulgulara göre öğretmenler, öğretim programının bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verir nitelikte olduğunu, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine uygun olduğunu ve öğrencileri ileriki sınıflara tam anlamıyla hazırladığını belirtmektedir. Ancak araştırmaya katılan öğretmenler, ders kitapları ile ilgili olumsuz görüşlere sahiptir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, 5.sınıf ders kitaplarında içeriğin yetersiz olduğunu, konuların ilgi çekici olmaması nedeniyle öğrencilerin sıkıldığını ifade etmektedir. Atbaşı (2007) yaptığı

araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan konuların ilgi çekici olmadığı, bu nedenle öğrencilerin sıkıldığı yönünde görüş bildirdiklerini belirlemiştir. Araştırmanın bu bulgusu, Atbaşı'nın bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşlerinin cinsiyet ve mesleki kıdem açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir. Ancak mezuniyet alanları açısından öğretmenlerin görüşlerinde farklılık olduğu, özellikle tarih öğretmenliği mezunlarının sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarına göre genel tutum puanları ortalamasının düşük, görüşlerinin olumsuz olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokullara dâhil edilmesiyle 5.sınıf sosyal bilgiler dersinin kendileri tarafından verilmesini olumlu bulduğu ortaya konmuştur. Ancak bu noktada, öğretmenlerin 5.sınıflar yerine, 6 ve 7.sınıflarla ders işlemeyi tercih etmeleri ve 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula uyumu konusunda olumsuz tutuma sahip olmaları dikkat çekicidir. Buna göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin konuyu pedagojik açıdan değil, norm kadro ve ders saati açısından değerlendirdikleri ifade edilebilir. Sosyal bilgiler dersi haftalık ders saatinin az olması nedeniyle öğretmenlerin önemli bir kısmı, ek ders ücreti almadan çalışmakta, ancak maaş karşılığı ders saatini tamamlayabilmektedir. Ayrıca öğrenci sayısı azalan okullarda öğretmenlerin norm fazlası olma riski ortaya çıkmaktadır. Buna göre yeni eğitim sistemiyle 5.sınıf derslerinin branş öğretmenlerine verilmesi, sosyal bilgiler öğretmenlerini bu noktada rahatlatmıştır.

Öneriler

Yeni eğitim sisteminde 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan araştırmanın sonuçları ışığında yapılan öneriler;

- Sosyal bilgiler öğretmenlerine 5.sınıflarda kullanılacak yöntem ve teknikler hakkında hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri, ders kitaplarında içeriği yetersiz bulmaktadır. Bu nedenle ders kitapları yenilenmeli ve hazırlık sürecinde uygulayıcıların, yani öğretmenlerin görüşlerine daha fazla yer verilmelidir.
- Öğretmenler, 6 ve 7.sınıflarda konuları yetiştirmekte güçlük çekerken, 5.sınıflarda konuları yetersiz görmektedir. Buna göre, 6 ve 7.sınıf konularının dağılımı yeniden yapılmalı, bazı konular 5.sınıf öğretim programı içine dâhil edilmelidir.
- 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 5.sınıflarla tanışan tüm branş öğretmenlerine yönelik benzer araştırmalar yapılmalı, ders kitapları ve öğretim programına ilişkin görüşleri belirlenmelidir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ders kitapları ve öğretim programları yenilenmelidir.
- 5.sınıflarda öğretim yöntem ve teknikleri hakkında fen bilgisi, matematik ve Türkçe öğretmenlerine de ayrı ayrı branşlarına yönelik hizmet içi eğitimler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Hakan. (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. Turan, R., Sünbül, A.M. ve Akdağ H. (Editörler). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Akkan, Eray. (2013). *4+4+4 Eğitim Modelinin Değişim Yönetimi Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Akşit, İbrahim. (2011). *İlköğretimde Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar (Denizli - Erzurum Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Altay, Seda. (2009). *Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Öğretme Stillерinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Ambarlı, Aytaç. (2010). *Türkiye'de Cumhuriyet'ten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Atbaşı, Cengiz. (2007). *İlköğretim II. Kademe (6. ve 7. Sınıfta) Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler (Aksaray Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, Betül. (2005). Gelişimin Doğası. Yeşilyaprak, B. (Editör). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. (9. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık. 33.
- Balcı, Ali. (2010). *Sosyal Bilgilerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (8. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bilgili, A.S. (Editör). (2010). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık. 19-20.
- Büyükkaragöz, Savaş. (1997). *Program Geliştirme: Kaynak Metinler*. Konya: Kuzucular Ofset.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (8. Baskı) Ankara: PegemA Yayıncılık. 231-232.

- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (18. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğan, S., Demir, S.B., Pınar, M.A. (2014). 4+4+4 Kesintili Zorunlu Eğitim Sisteminin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 13(2), 503-517. Web: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 28.03.2014 tarihinde alınmıştır.
- Doğanay, Ahmet. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. Ve Dilek, D. (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E.S., Çinko, M. (2011). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. (4. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Durmuşçelebi, M., Bilgili, A. (2014). Yeni (12 Yıllık) Eğitim Sistemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Dünyadaki Uygulamalardan Bazılarının İncelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9(2), Winter 2014, 603-621.
- Göksoy, S. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Zorunlu Eğitim Uygulamaları. *Asya Öğretim Dergisi*. 1(1), 30-41.
- Güngördü, Ersin. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık. 130.
- Gürbüz, Nurten (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Kabapınar, Yücel. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık. 42.
- Karadeniz, C.B. (2012). Öğretmenlerin 4+4+4 Zorunlu Eğitim Sistemine İlişkin Görüşleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*. Cilt:10, Sayı:40, Güz 2012, 34-53.
- Katmer, Bayram. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde (4+4+4) Ortaokul Yönetici ve Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İletişim Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kılıç Şahin, Hatice. (2010). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kılıçoğlu, Gökçe. (2009). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. Safran, M. (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık. 8.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (11 Nisan 2012). *Resmî Gazete*, 28261.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2010). 18. Millî Eğitim Şurası Kararları. Web: http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/ttkb/18Sura_kararlari_tamam.pdf adresinden 21.06.2014 tarihinde alınmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). 12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar Konulu Genelge. Sayı: 401 Tarih: 09.05.2012. Web: <http://www.meb.gov.tr/haberler/2012/12YillikZorunluEgitimeYonelikGenelge.pdf> adresinden 21.06.2014 tarihinde alınmıştır.
- Otluoğlu, Rahmi. Öztürk, Cemil. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. (4. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık. 13-16.
- Örs, Ç., Erdoğan, H., Kipici, K. (2013). Eğitim Yöneticileri Bakış Açısıyla 12 Yıllık Kesintili Zorunlu Eğitim Sistemi: İğdır Örneği. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı:4, Ekim 2013, 131-154.
- Özmen, Cengiz. (2010). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Öztürk, Cemil. (Editör). (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık. 3-7.
- Safran, Mustafa. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Öcal, A. ve Tay, B. (Editörler). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık. 2-15.

- Sönmez, Veysel. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık. 3.
- Tan, Şeref. (2005). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yavuz, İbrahim. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- YÖK. (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara.
- Yurtseven, Ramazan. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarıları İle Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.

EKLER

Ek 1: Ölçek

Değerli meslektaşım,

2012-2013 eğitim-öğretim yılından bu yana beşinci sınıf sosyal bilgiler dersleri, siz branş öğretmenleri tarafından verilmektedir. Bu ölçek, sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programı, öğrenci özellikleri, öğrencilerin ortaokula uyum süreci ve öğretmen-öğrenci uyum sorunlarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Ölçekteki her bir maddenin yanında bulunan ifadelerden size uygun olanı işaretleyiniz. Lütfen formlar üzerine isim yazmayınız. Burada vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup, herhangi bir kişi ya da makama verilmeyecektir.

Aşağıdaki maddelere samimiyetle vereceğiniz cevaplar için teşekkür eder, başarılar dilerim.

Mehmet DEMİR

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYDIN

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz:

Bay Bayan

Meslekteki kıdem yılınız:

Aday öğretmen 1-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16 yıl ve üstü

Mezun olduğunuz alan:

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Coğrafya Öğretmenliği
 Tarih Öğretmenliği Diğer: (.....)

Lisansüstü eğitim aldınız mı?

Evet Hayır

Cevabınız evetse: Yüksek Lisans Doktora

Daha önce 5. Sınıf derslerine girdiniz mi?

Evet Hayır

Şu an hangi sınıfların derslerine giriyorsunuz?

5 6 7 8

Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programıyla ilgili hizmet içi eğitim aldınız mı?

Evet Hayır

I. BÖLÜM-Beşinci Sınıf Öğretim Programı ve Ders Kitaplarına İlişkin Maddeler

		Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Beşinci sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının tamamını inceledim.					
2	Program gelişme ve değişmelere açık bir yapıya sahiptir.					
3	Program öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine uygundur.					
4	Program bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verir niteliktedir.					
5	Programın öğrencileri ileriki sınıflara tam anlamıyla hazırladığını düşünüyorum.					
6	Programda bir yılda işlenmesi öngörülen konular çok fazla.					
7	Beşinci sınıf ders kitaplarında içerik çok yetersiz.					
8	Ders kitaplarındaki konuların ilgi çekici olmaması öğrencileri sıkıyor.					
9	Beşinci sınıf sosyal bilgiler konuları birbirinden kopuk.					

II. BÖLÜM-Beşinci Sınıf Öğrenci Özelliklerine İlişkin Maddeler

		Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
10	Beşinci sınıf öğrencileri ile altı ve yedinci sınıf öğrencileri arasında soyut düşünme becerileri açısından ciddi farklılıklar olduğunu düşünüyorum.					
11	Beşinci sınıf öğrencileri ders esnasında etkinlikleri yardım almadan yapabiliyor.					
12	Beşinci sınıf öğrencileri yardımcı kaynakları kullanmasını bilmiyor.					

		Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
13	Beşinci sınıf öğrencileri konular arasında ilişki kurabiliyor.					
14	Beşinci sınıf öğrencileri soyut konuları kavramakta zorlanıyor.					

III. BÖLÜM-Öğretim Sürecine İlişkin Maddeler

		Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
15	Beşinci sınıf seviyesindeki öğrencilerin psikolojik ve gelişimsel özelliklerini iyi biliyorum.					
16	Beşinci sınıflarda kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgi eksikliğim var.					
17	Derse uygun yöntem ve teknikleri teorik olarak biliyorum, ama beşinci sınıflarda kullanamıyorum.					
18	Beşinci sınıflarda konuları yetiştirmekte güçlük çekiyorum.					
19	Beşinci sınıf öğrencileriyle ders işlemeyi seviyorum.					
20	Beşinci sınıflarda öğrenci seviyesine inmekte güçlük çekiyorum.					
21	Beşinci sınıflarda sosyal bilgiler öğretimi konusunda hizmet içi eğitime ihtiyacım var.					
22	Beşinci sınıflarda disiplini sağlayamıyorum.					
23	Ders boyunca öğrencilerin ilgilerinin sürekliliğini sağlayabiliyorum.					

IV. BÖLÜM-Beşinci Sınıfların Ortaokula ve Öğretmenlere Uyumuna İlişkin Maddeler

		Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
24	Beşinci sınıf öğrencilerinin ilkokul öğrencileri gibi davrandığını, ortaokula uyum sağlayamadığını düşünüyorum.					
25	Beşinci sınıf sosyal bilgiler derslerine branş öğretmenlerinin girmesinin başarıyı arttırdığını düşünüyorum.					
26	Beşinci sınıflar yerine, altı ve yedinci sınıflarla ders işlemeyi tercih ederim.					
27	Beşinci sınıfların ortaokullara verilmesini doğru bulmuyorum.					
28	Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinin de sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından verilmesi, ortaokullardaki sosyal bilgiler öğretimini daha verimli hale getirebilir.					
29	Beşinci sınıfların yine sınıf öğretmenlerine verilmesini isterim.					
30	Beşinci sınıf derslerine girmek istemem, varsa zümre arkadaşşıma vermeye çalışırım.					

Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersiyle ilgili eklemek istediğiniz olumlu ya da olumsuz görüşleriniz varsa lütfen yazınız:

.....

.....

.....

Ek 2: İzin Belgesi

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı: 99191664/605.01/1199230

21/03/2014

Konu: Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA
BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı genelgesi

b) Mehmet DEMİR' e ait 20.03.2014 tarih ve 1180948 sayılı dilekçe

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Mehmet DEMİR		
Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYDIN		
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Balıkesir Üniversitesi		
Alan/Bölüm	Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı		
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	Yeni Eğitim Sisteminde 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İşlenişinin Öğretmen ve Öğrenci Başarısı Açısından Balıkesir İli Örneğinde İncelenmesi		
Başvuru Tarihi	20.03.2014	Başvuru Sayısı	1180948
Çalışma Başlama Tarihi	31.03.2014		
Çalışma Bitiş Tarihi	16.05.2014		
Veri Toplama Araçları	Anket		
Araştırma Türü	Yüksek Lisans Tezi		

ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ

S.No	Okulun Adı	S.No	Okulun Adı
1	Ekli Listedeki Okullar		

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü taktirde olurlarınıza arz ederim.

Mürsel SABANCI
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
21/03/2014
Yusuf CENGİZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Eki : Dilekçe ve Ekleri (7 Sayfa)

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır